

Sosiaalityön paikka lähipalvelujen järjestämisessä Tunturi-Lapissa

Marja Metsola
Pro gradu-tutkielma
Kevät 2013
Sosiaalityön koulutusohjelma
Lapin yliopisto

Lapinyliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Sosiaalityön paikka lähipalvelujen järjestämisessä Tunturi-Lapissa

Tekijä: Marja Metsola

Koulutusohjelma/ oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro Gradu – työ

Sivumäärä: 63, liitteitä 2

Vuosi: kevät 2013

Tiivistelmä

Tutkimus kiinnittyy yhteiskunnalliseen muutokseen ja sosiaalityön paikkaan pohjoisen harvaan asutulla seudulla. Yhteiskunnan muuttuminen näkyy arjessa nopeammin kuin aikaisemmin ja muutokset vaikuttavat ihmisten elämään. Tämä on saanut minut tutkimaan kunnissa tapahtuvaa sosiaalityötä. Aihetta tarkastelen kysymällä, mikä on sosiaalityön paikka uusissa lähipalveluissa sosiaalityöntekijöiden arvioimana. Sosiaalityön profession näkökulmasta ammatillisuus vaatii tarkastelemaan sosiaalityön paikkaa uudistuvassa palvelujärjestelmässä myös eettisten näkökulmien pohjalta. Aihe on ajankohtainen, koska parasta aikaa yhteiskunnassa on meneillään kuntauudistus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos samoin kuin muutoksista aiheutuvat lainsäädäntötoimet. Sosiaalityön paikka tulee rakentumaan uudella tavalla.

Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus. Se kiinnittyy teoreettiskäsitteelliseen postmoderniin kriittiseen teoriaan. Aineisto on kerätty teemahaastatteluilla. Haastateltuja sosiaalityöntekijöitä oli seitsemän ja he työskentelivät kaikki Tunturi-Lapin kunnissa. Haastatteluaineiston analysoin teemoittelulla ja hakemalla sosiaalityön tekemisen merkityksiä työmuodoissa.

Tutkimustuloksen mukaan sosiaalityön paikkaa määriteltäessä Tunturi-Lapin alueella uusien rakenteiden ja kuntatalouden näkemysten pohjalta, tulisi huomioida ensisijaisesti sosiaalityön vaikuttavuudesta tutkittua tietoa, tiedon ja etiikan näkökulmasta. Sosiaalityön tulisi tukea ihmisten selviytymistä ja tarpeen mukaista kokonaisvaltaista elämäntilanteen muutosta. Haastateltavat tunsivat huolta sosiaalityön ja lähipalvelujen asemasta. Tämän vuoksi sosiaalityöntekijät toivoivat kuntien yhteistyötä järjestämissopimuksin, yhteisiä erityistyöntekijöitä ja yhteistä palvelupistettä esimerkiksi perhekeskusta näin voitaisiin varmistaa se, että jo kehitettyjä ja toimivia palvelujen tuottamisratkaisuja ja syntyneitä yhteistyökäytäntöjä voitaisiin edelleen kehittää. Lähipalvelujen kehittäminen edellyttää jatkossa myös liikkuvien kotiin tuotettujen palvelujen kehittämistä ja sähköisiä palveluja.

Avainsanat: yhteiskunnan muutos, kunta- ja palvelurakennemuutos, lähipalvelut, sosiaalityö, arvot, etiikka, oikeudenmukaisuus

Suostun tutkielmani luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi.

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Sosiaalityö muutoksessa	3
2.1	Kunta- ja palvelurakennemuutos	6
2.2	Lähipalvelut – keskitetyt palvelut	8
2.3	Postmoderni aika sosiaalityön paikan määrittelyssä	13
2.4	Arvojen ja talouden ristiriita asiantuntijuudessa	17
3	Tutkimuksen toteutus	22
3.1	Kysymyksenasettelu ja lähestymistapa	22
3.2	Aineiston keruu	27
3.3	Aineiston analyysi	30
4	Sosiaalityöntekijöiden käsitykset sosiaalityön paikasta	32
4.1	Paikkaa määrittävät muutokset	32
4.2	Sosiaalityön työtavat	43
4.3	Sisäiset ja ulkoiset tekijät	47
5	Johtopäätökset	52
	Lähteet	57
	Liite 1	60
	Liite 2	62

1 Johdanto

Nykyisin yhteiskunnan muuttuminen näkyy arjessa nopeammin kuin aikaisemmin. Tämä on saanut minut tutkimaan kunnissa tapahtuvaa sosiaalityötä. Aihetta tarkastelen kysymällä, mikä on sosiaalityön lähipalveluiden paikka pienten kuntien osalta. Mielenkiintoni aihetta kohtaan johtuu siitä, että olen tehnyt sosiaalityötä vuosikymmenet. Sosiaalityön profession näkökulmasta ammatillisuus vaatii tarkastelemaan sosiaalityön paikkaa uudistuvassa palvelujärjestelmässä myös eettisten näkökulmien pohjalta. Aihe on ajankohtainen, koska parasta aikaa yhteiskunnassa on meneillään kuntauudistus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos samoin kuin muutoksista aiheutuvat lainsäädäntötoimet. Sosiaalityön paikka tulee rakentumaan uudella tavalla.

Viimeaikaiset tapahtumat varsinkin lastensuojelussa ovat herättäneet julkista keskustelua sosiaalipalvelujen tasosta ja kattavuudesta, sosiaalityön paikasta ja oikea-aikaisuudesta. Selvitysten mukaan heikentynyt kuntatalous ja julkisten palvelujen leikkaukset ovat huonontaneet lasten ja lapsiperheiden palvelujen laatua huomattavasti. Lastensuojelun kasvaneet asiakasmäärät viestivät selvästi lapsiperheiden syrjäytymisriskin kasvusta ja saavat kriittisesti kysymään sosiaalityön onnistumisesta kunnan organisaatiossa. Asiakkaiden entistä vaikeammat elämäntilanteet ja moniongelmaisuuden lisääntyminen asettavat sosiaalityön asiantuntijuudelle uusia kehittämisvaatimuksia. Sosiaalityön tulee hakea oma asemansa sosiaalipalvelujärjestelmien uusiutuviin rakenteisiin.

Pienten kuntien sosiaalitoimessa käytännön sosiaalityö poikkeaa suurten kuntien sosiaalityöstä siten, ettei sosiaalityötä ole eriytetty eri tehtäväaloille. Näin ollen tulevaisuudistuksissa sosiaalityön paikan määrittely on tärkeä. Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden uudistaminen ja mahdollinen yhdistäminen edellyttää alan asiantuntijoiden kuulemista. Asiantuntijuus, tieto, taito ja etiikka saavat uuden korostuksen. Käsitteet hyvinvoinnista ja hyvinvoinnin ylläpitämiseksi luodusta palvelujärjestelmästä ovat nyt muuttuneet modernin aikakauden pysyviin rakenteisiin verrattuna. Tähän tilanteeseen ovat merkittävästi vaikuttaneet väestönkehitys sekä taloudellinen ja sosiaalinen kehitys, muutokset yhteiskunnan arvojärjestelmissä ja poliittisissa tekijöissä. Meneillään oleva

kuntauudistus tullee vähentämään kuntien määrää sekä muuttamaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteita.

Tutkimustehtäväni pelkistän seuraavasti: *Tehtäväni on kuvailla ja analysoida sosiaalityön paikkaa lähipalvelujen järjestämisessä Tunturi-Lapin seutukunnassa, erityisesti alueen sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta.*

Käsitteet tutkimuksessani muodostuvat sosiaalityön paikkaa määrittävistä *muutoksista*, muutoksesta yhteiskunnassa, asiakkaiden tarpeiden muutoksesta ja kunta- ja palvelurakennemuutoksesta, *työtavoista*, työorientaatiosta, työn realisoitumisesta ja kokonaisvaltaisesta tai erityistyyöstä sekä *sisäisten ja ulkoisten* tekijöiden vaikutuksesta sosiaalityöntekijöiden ammatillisuuden ja asiantuntijuuden pohjalta arvojen, asiantuntijuuden ja vaikuttavuuden, päätöksenteon, vallan ja resurssien perusteella.

Tutkimukseni toisessa pääjaksossa käsittelen, sosiaalityön muutosta, kunta- ja palvelurakenneuudistusta, kysymystä lähipalveluista ja keskitetyistä palveluista sekä postmodernia ajankuvaa, hyvinvointia ja arvoja, jotka tulee huomioida palveluja uudistettaessa. Kolmas pääjakso sisältää tutkimuksen toteutuksen, kysymyksenasettelun ja lähestymistavan, aineiston keruun ja aineiston analyysin. Neljäs pääjakso sisältää teemahaastattelut, taustoitukset, luokittelut ja analyysin sosiaalityön paikan määrittämiseksi lähipalveluiden järjestämisessä. Viidennessä jaksossa tutkimus päättyy yhteenvetoon ja pohdintaan.

2 Sosiaalityö muutoksessa

Vuonna 2000 voimaan tullut Suomen perustuslaki (731/1999) edellyttää, että julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut (19 §). Julkisella vallalla tässä yhteydessä tarkoitetaan valtiota ja kuntia. Maassamme on jälleen käynnissä kuntarakenteiden muutosprojekti ja siihen liittyvä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistaminen siten, että palvelurakenteet vastaisivat tulevaisuuden tarpeita. Tässä suhteessa vuodet 2013-2014 lienevät käännteentekeviä, tai muutoin kymmenen vuotta jatkuneelta ´uudistamiselta´ katoaa kokonaan uskottavuus kunnan asukkaiden silmissä.

Uudenlaisessa ympäristössä sosiaalityön merkitys korostuu. Sosiaalityö on siis vahvasti julkisyhteisöjen vastuulla, minkä perusteella jo lähtökohtaisesti voi olettaa, että yhteiskunnan murros vaikuttaa peruskunnan käytännön sosiaalityöhön. Tutkimustani on siivittänyt hypoteesi sosiaalityön paikan tutkimuksesta uusissa yhteiskunnallisissa rakenteissa, koska sosiaalityö on aina ollut muiden hyvinvointia tuottavien palvelujen rinnalla kohtaamassa ja tunnistamassa muuttuvan yhteiskunnan sosiaalisia ilmiöitä. Samalla sosiaalityö on joutunut muokkaamaan sisällöllistä osaamistaan yhteiskunnallista todellisuutta vastaavaksi. (Camilleri 1999, 26)

Voimassa oleva kuntalaki (365/1995) lähtee siitä, että kunta hoitaa sille laissa säädetty tehtävät itse tai yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa. Kunta voi tehtävien hoidon edellyttämiä palveluja hankkia myös muilta palvelujen tuottajilta (2.3 §). Tällöinkään kunta ei vapaudu palveluiden järjestämisvastuusta eikä valvontavelvollisuudesta esimerkiksi kilpailuttamisen tuloksena syntyneestä palvelujen hankintasopimuksesta. Kunnan asukkaan näkökulmasta kyse on *hyvinvointipalveluista*, sosiaalisista etuuksista ja oikeuksista, joihin hänellä on mahdollisuus joko perustuslain tai erillislain mukaan. Tähän lähtökohtatilanteeseen, mukaan lukien palvelujen järjestämisvaihtoehdot, näköpiirissä olevat uudistukset kuntarakenteesta tai sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä eivät ole tuomassa muutosta.

Sen sijaan palveluiden sisältö ja niiden tuottaminen ovat muutoksessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteiden uudistuksessa painotetaan vaatimusta, että *lähipalvelut* tulisi järjestää kunnissa lähellä palvelujen tarvitsijoita kuntamuodosta riippumatta. Sosiaali- ja terveydenhuollossa lähipalvelu toteutuu asiakkaan arjessa. Vastuu lähipalvelusta voi olla millä palvelujärjestelmän tasolla tahansa. Tutkimustyöni edellyttää siis sen selkiyttämistä, mitä lähipalveluilla ylipäätään tarkoitetaan ja mitä olisivat sosiaalityön lähipalvelut. Lähipalveluiden käsite on uusi, eikä sillä ole vakiintunutta määritelmää, joka kattaisi sekä sosiaali- että terveystalvet. Käsitteen vakiintumattomuus johtuu paljolti paitsi palvelurakenteen muutoksesta myös osittain siitä, että uusia innovaatioita otetaan käyttöön koko ajan.

Kunnan sosiaalityön näkökulmasta lähipalvelut voitaisiin määritellä palveluiksi, joita kunnan asukkaat usein käyttävät ja ainakin osa asukkaista käyttää niitä toistuvasti, jopa päivittäin. Asiakkaan/kunnan asukkaan näkökulmasta lähipalvelut ovat saavutettavissa muun muassa kotiin tarjottavina palveluina, sähköisinä palveluina, lähellä jokapäiväistä elinympäristöä tarjottavina palveluina ja liikkuvina palveluina. Huomattava osa hahmotelluista, uusimuotoisista lähipalveluista edellyttää varsin laajaa väestöpohjaa ja vahvaa järjestämisvastuussa olevaa organisaatiota.

Kuvio 1. Lapin seutukunnat 31.12.2012. (Lapin liiton tiedote seutukunnista 2012)

Tunturi-Lapin seutukunnassa on yhteensä 14 377 asukasta: Enontekiöllä 1 893, Kittilässä 6 279, Kolarissa 3 836 ja Muoniossa 2 369 asukasta. (Tilastokeskus, Väestötilasto 31.12.2011). Väestömäärä on pienempi kuin vaaditut 20 000 asukasta, joten sen tulee kuulua sote-alueeseen eikä sillä olisi itsenäistä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuuta (STM Palvelurakennetyöryhmän loppuraportti 2012:30, 18.) Tällä hetkellä sosiaalityö on kunkin kunnan järjestämisvastuulla. Terveydenhoidon osalta Enontekiöllä ja Muoniolla on yhteinen terveyskeskus, kuntayhtymä. Kittilässä ja Kolarissa on itsenäiset terveyskeskuksensa.

2.1 Kunta- ja palvelurakenneuudistus

Valtioneuvosto käynnisti jo keväällä 2005 Paras-hankkeen kunta- ja palvelurakenteiden uudistamiseksi. Kunta- ja palvelurakenneuudistusta koskeva puitelaki (Laki kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta 169/2007) sekä kuntajakoa koskeva laki (170/2007) tulivat voimaan vuoden 2007 alussa. Puitelaki määritteli yleiset tavoitteet kuntien hallinnon ja palvelujen uudistamiselle. Siinä määrättiin muun muassa sitä, miten kuntien hallinto tulisi organisoida. Kuntajakoa koskevan lain tavoitteena puolestaan on yhtenäistää hajanaista kuntarakennetta ja palvelujärjestelmää. Kuntaliitoksilla tavoitellaan tehokkaampaa kuntahallintoa ja elinvoimaisempia kuntia. (Pasanen 2008, 7; Stenvall ym. 2008, 21.)

Yhteiskunnan muutokset ja palvelutarpeiden erilaistuminen vaativat palveluiden uudistamista. Uudistusta perustellaan voimakkailla rakenteellisilla muutoksilla, joita kunnat lähivuosina tulevat kohtaamaan. Väestön vanheneminen, palvelukysynnän kasvu, sisäisen muuttoliike, yhdyskuntarakenteen tiivistyminen, henkilöstön eläkkeelle siirtyminen, työvoiman niukkeneminen sekä julkisen talouden paineet samoin kuin palveluiden tuotantotapojen monimuotoistuminen vaativat uutta osaamista sekä syvenevää yhteistyötä kuntien kesken sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välillä. (Julkunen 2001, 13—18.) Muutokset kasvattavat entisestään tarvetta kuntien yhteistoiminnalle ja vähentävät kuntarajojen merkitystä. Toimintaympäristön muutokset edellyttivät kunta- ja palvelurakenteen muuttamista, jotta kuntien vastuulla olevien palvelujen saatavuus ja laatu turvattaisiin myös tulevaisuudessa.

Kansanterveyslain (66/1972) muutos (1327/2010) tuli voimaan 2011. Se on perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteinen sisältölaki. Myös sosiaalihuoltolainsäädännön uudistusesitys on luonteeltaan sosiaalihuollon sisältöä uudistava kokonaisuus. Muutoksessa painotetaan kunnan kokonaisvastuuta asukkaiden terveyden edistämisessä. Esitys uudeksi sosiaalihuoltolaiksi valmistui 30.6.2012 ja esitystä koskeva lausuntokierros käynnistyi elokuussa 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön uudistamisen oli tarkoitus edetä vaiheittain niin, että ensin uudistetaan terveydenhuoltolaki ja sosiaalihuoltolaki ja sen jälkeen laaditaan erityinen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestä-

mislaki, jossa monien palvelujen järjestämiseen liittyvien yksityiskohtien oli määrä selvittää.

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä linjasi 27.6.2012 kuntarakenteen kuntauudistusta ohjaavat kriteerit. Palvelu- ja väestöpohjakriteereiden tarkoituksena on hallitusohjelman mukaisesti turvata kuntarakenne, joka turvaa palvelujen järjestämisen yhdenvertaisesti koko maassa sekä vahvistaa kuntien edellytyksiä vastata itsenäisesti peruspalvelujen järjestämisestä. Sosiaali- ja terveydenhuollon kannalta kunnan väestöpohjan on oltava ministeriryhmän linjausten mukaan vähintään noin 20 000 asukasta. Väestöpohja luo mahdollisuudet omaan palvelutuotantoon, matalan kynnyksen palveluihin sekä lähipalveluihin. Tämä vähimmäisväestöpohja ei kuitenkaan riitä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon integraatioon. (STM Loppuraportti 2012:30, 13.)

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö asetti 21.3.2012 työryhmän, (STM Väliraportti 2012:17, 7.) jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus 31.5.2012 mennessä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteeksi, sekä valmistella lakia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, rahoittamisesta, kehittämisestä ja valvonnasta. Työn tavoitteena on uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenne vastaamaan tulevaisuuden tarpeita. Huomioon on otettava erityisesti väestön palvelutarpeet, julkisen talouden kestävyys sekä tulevaisuuden kuntarakenne. Lisäksi tavoitteena on uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, rahoitusta, kehittämistä ja valvontaa koskevaa lainsäädäntöä.

Työryhmä antoi sosiaali- ja terveystieteelliselle ministerityöryhmälle välijohtopäätökset 31.5.2012 sekä luovutti sosiaali- ja terveysministeriölle ministerityöryhmässä käsitellyn väliraportin 27.6.2012, jota varten se toimeksiantonsa mukaisesti valmisteli palvelurakennemuutostusta varten kolme mallia. Sosiaali- ja terveystieteellinen ministerityöryhmä valitsi jatkotyön pohjaksi mallin, jossa kunnat tai sosiaali- ja terveydenhuollon sote-alueet vastaavat laajennetusta perustason palvelujen järjestämisestä mukaan lukien merkittävä osa erikoissairaanhoidosta. Palvelurakennetyöryhmä antoi tältä pohjalta loppuraportin 11.1.2013. Loppuraportissa asetettiin selvityshenkilötyöryhmät, tässä keskeinen tehtävä on antaa kuvaus tulevista sote-alueista 1.3.2013 mennessä. Näin luodaan mahdollisimman laajat palvelukokonaisuudet, vähennetään byrokratiaa ja vahvistetaan peruspalveluja. Palvelut on järjestettävä nykyistä vaikuttavammin ja tehokkaammin ja

turvattava hoitoketjut, jotta väestö voi saada yhdenvertaisia ja laadukkaita palveluja. Hallitusohjelman mukaan ”sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis- ja rahoitusvastuu säilytetään kunnilla”.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöryhmä linjasi 13.12.2012, että laajan perustason tehtävien järjestämisvastuun kantaminen siten, että kunta tai sote-alue kykenee huolehtimaan asukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon perusoikeuksien yhdenvertaisesta toteuttamisesta, edellyttää riittävää väestöpohjaa. (Mt., 2012:30, 18.) Tarkempi arvio edellyttää muiden kantokykytekijöiden ja erityispiirteiden huomioon ottamista. Laajan perustason, joka sisältää myös erityispalveluja, palvelutarpeeseen vastaaminen edellyttää vähintään noin 50 000–100 000 väestöpohjaa. Jos kunnan väestö on vähintään noin 20 000 asukasta ja sillä on muutenkin riittävä kantokyky, kunnalla on mahdollisuus järjestää joitakin peruspalveluja itse. Tällöin muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus on turvattava yhteistyössä muiden kuntien kanssa kuulumalla sote-alueeseen. Jos kunnan väestö on alle 20 000, sen tulee kuulua sote-alueeseen eikä sillä ole itsenäistä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuuta.

Kuntamuodosta riippumatta kuntien tehtäväksi jää huolehtia kuntalaisten peruspalveluista joita kutsutaan lähipalveluiksi. Lähipalveluiden turvaaminen on noussut yhdeksi kunta- ja palvelurakennemuutoksen keskeiseksi kysymykseksi. (Mt., 2012:17, 70.) Lähipalvelut toteutetaan asiakkaan arjessa, vastuu lähipalvelusta voi olla millä palvelujärjestelmän tasolla tahansa, kaikki tuotantotavat ja tuotantoalustat kuten sähköiset ja pyörillä liikkuvat voivat tulla kyseeseen.

2.2 Lähipalvelut – keskitetyt palvelut

Sosiaali- ja terveysministeriön palvelurakennetyöryhmän väliraportissa (2012:17, 74) määritellään kansalaisen lähipalvelut ja keskitetyt palvelut. Lähipalvelujen ja keskitettyjen palvelujen palvelurakenteen lähtökohtana on asukkaiden tarvitsemat palvelut ja niiden kehittäminen, missä on huomioitava etäisyydet, tasa-arvon toteutuminen ja työvoiman saatavuus. Tavoitteena on perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalitoimen toiminnallinen kokonaisuus, jossa palveluketjuajattelu on toimiva.

Työssäni olen pyrkinyt määrittelemään lähipalvelut palveluiksi, joita kunnan asukkaat käyttävät usein, osa asukkaista jopa päivittäin. Asukkaan/asiakkaan näkökulmasta lähipalvelut ovat saavutettavissa kotiin tarjottuina, sähköisesti tuotettuina, lähellä elinympäristöä saatavilla ja myös liikkuvina palveluina.

Alueellisesti ja kansallisesti *keskitettyjä* palveluita käytetään harvemmin ja ne edellyttävät laadun ja turvallisuuden vuoksi osaamisen keskittämistä. Suurelle osalle väestöstä keskitetyt palvelut tarjotaan kauempana arjen elinpiiriä. Tyypillistä on usean erikoisosaajan, erikoisalan tai moniammatillisen yhteistyön tarve, tiimityö ja kallis, kiinteä infrastruktuuri.

Kuvio 2. Lähipalvelut ja keskitetyt palvelut (Väliraportti 2012:17, 70-73).

Kotiin tarjottavat palvelut ovat usein palveluita, jotka tukevat toimintakykyä ja kotona selviytymistä tai palveluita, joiden kautta löydetään ja tarjotaan varhaista tukea ongelmiin.

Lähellä tarjottavien palvelujen tuottamisessa yleistyvät matalan kynnyksen palvelupisteet ”kioskit” sekä erityisesti monipalvelukeskukset, joissa on tarjolla sosiaali- ja terveyspalvelujen lisäksi muita kunnan, valtion tai järjestöjen palveluita. Osaa lähellä tarjottavia palveluita, kuten lääkäreiden ja muiden erityisosaajien palveluita, ei kaikissa toimipisteissä ole tarjolla joka päivä. Näiden palvelujen tarjontaan vaikuttaa ensisijaisesti väestön palvelutarve.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa paljon mahdollisuuksia toteuttaa palveluita asiakaskeskeisemmin ja kustannustehokkaammin. *Sähköisillä palveluilla* voidaan parantaa palveluiden alueellista saatavuutta. Sähköiset välineet tarjoavat mahdollisuuden tarjota palveluita kansalaisille ajasta ja paikasta riippumatta. Sähköiset palvelut edellyttävät käytännössä Internet-yhteyttä tai älypuhelinta ja valmiuksia käyttää sähköisiä palveluita. Osa palveluista voidaan tuottaa kaikille avoimena. Henkilökohtainen palvelu vaatii suojatun yhteyden ja tunnistellisen asioinnin. Sähköisten palveluiden käyttöönotto edellyttää suuria muutoksia palveluiden toteuttamistavoissa ja prosesseissa. Sähköiset palvelut tulee toteuttaa siten, että ne eivät lisää kansalaisten eriarvoisuutta. Palvelut tulisi voida saada myös muussa kuin sähköisessä muodossa silloin, kun edellytyksiä sähköisten palvelujen käytölle ei ole. Sähköisten palveluiden toimeenpano vaatii siis vastaavanlaista järjestämiseen ja palvelutuotantoon liittyvien vastuiden ja työnjakojen määrittelyä kuin perinteisetkin palvelut.

Liikkuvia palveluja kuten neuvonta-, vastaanotto ja kuntoutuspalveluita voidaan tuoda pyörien päällä lähelle. On tärkeää, että liikkuvassa yksikössä on käytössä asiakas- ja potilastietojärjestelmä, joka on yhteydessä tarvittaviin henkilön kertomustiedostoihin. Liikkuvia palveluja voidaan järjestää myös yhteistyössä esim. liikunta- ja kulttuuritoimen tai kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kriisipalvelut ovat esimerkki liikkuvista palveluista, joissa moniammatillista erityisosaamista voidaan tuoda kotiin asti esim. vammaisten lasten perheille ja mielenterveyskuntoutujille.

Kuntien hallintomallien uudistamisen lisäksi kunnissa on jo nyt selkiinnytetty ja tehostettu palveluprosesseja. Kuntien hyvinvointipalveluja on uudistettu määrittelemällä uusia tehtäviä, palveluketjuja ja menojen hallintaa, on edistetty moniammatillisuutta ja monitomuutta. Kaikessa uudistuksessa päällimmäiseksi nousee kysymys kokonaisu-

desta, kuinka voidaan turvata pienten kuntien asukkaille laadukkaat peruspalvelut ja samalla rakentaa laajempaa väestöpohjaa vaativia erityispalveluja toisten kuntien kanssa. Niukkuuden oloissa oikeudenmukaisuuteen, tasapuolisuuteen ja arvoihin liittyvät kysymykset nousevat ajankohtaisiksi. (Kananoja ym. 2008, 97.) Siksi tutkimuksessani tarkastelen sosiaalityön ammatillisen toiminnan perustana olevaa Raunion (2004, 101) mainitsemaa proseduurista tietoa, organisatorista, lakisääteistä ja toiminnallista ympäristöä, joka on sidoksissa yhteiskunnalliseen ympäristöön.

Kuntauudistuksesta on olemassa paljon tutkimustietoa, mutta yksittäisten palvelukokonaisuuksien näkökulmasta tutkimusaineistoa on vielä vähän. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen toteuttaminen on pitkä, raskas ja herkkä prosessi, joka tarvitsee vahvaa poliittista ja ammatillista johtamista. (Haveri & Majoinen 2000, 3.) Aikaisempien tutkimusten mukaan onnistunut ja hallittu muutos syntyy muun muassa henkilöstövoimavarojen ja johtamisen kautta. (Stenvall ym. 2008, 11.)

Kuntien tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja kestävä kehitystä alueillaan. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen tavoitteena on taata kuntien elinvoimaisuus ja toimintakykyisyys. Tavoitteiden saavuttamiseksi uudistuksella pyritään kunnallisen kansanvallan lähtökohdista vahvistamaan kunta- ja palvelurakennetta, kehittää palvelujen tuotantotapoja ja organisointia, uudistaa kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmiä sekä tarkistaa kuntien ja valtion välistä tehtäväjakoa siten, että kuntien vastuulla olevien palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen sekä kuntien kehittämiseen on vahva rakenteellinen ja taloudellinen perusta. Tarkoituksena on parantaa tuottavuutta ja hillitä kuntien menojen kasvua sekä luoda edellytykset kuntien järjestämien palveluiden ohjauksen kehittämiseksi. Puitelain (169/2007) myötä kunnat ovat strategisten valintojen edessä; palvelujen turvaamisen keinoina voidaan käyttää joko kuntarakenteen muutosta tai yhteistoiminnan tiivistämistä. Hallitus tulee vuoteen 2015 mennessä (2011–2015) toteuttamaan kattavan vahvoihin peruskuntiin perustuvan kunta- palvelurakennemuutuksen koko maassa. Uudistuksen puitteissa hallinnon rakenteita sekä kuntien tuottavuutta ja vaikuttavuutta parannetaan. (Hallitusohjelma 2011, 7.)

Tunturi-Lapin alueen kuntien muuttuvaa toimintaympäristöä voidaan tarkastella hyvinvoinnin alueellisena erilaistumisena, kuntarakenteen muodonmuutoksena sekä sosiaali- ja terveystalouden roolin monimuotoistumisena. Palvelut ovat kiinteä osa kuntatoimi-

jan kokonaisvaltaista toimintakenttää johon sosiaalityön tulisi vahvasti kiinnittyä. (Kananoja 2008, 75.) Palvelujärjestelmä on uudistettava siten, että se tukee palvelujen tarvitsijoiden kokonaisratkaisuja ja vähentää asiakkaiden luukutusta. Asiakkaat eivät saa jäädä organisaatiorajojen väliin odottamaan oikeaa palvelua. Erillisten organisaatioiden yhteistyön lisääminen ei riitä, vaan tarvitaan rakenteellisia uudistuksia.

Kananoja ym. (2008) kirjoittavat yhteiskunnassa käynnissä olevista kulttuurisista ja taloudellisista muutoksista – megatrendeistä – ja nostavat esiin teoreettisen kehyksen William Ogburnin (1932) aikoinaan kehittämän kulttuurin eri osa-alueiden muutosten erilasta kehitystahtia käsittelevän teorian. Tässä keskeinen käsite on kulttuurinen viivästyminen. Teoriassa esitetään, että kulttuureissa tapahtuu materiaalsen ulottuvuuden muutoksia, joihin sosiaaliset ulottuvuudet joutuvat reagoimaan ja mukautumaan. Ulottuvuuksien muutokset eivät tapahdu yhtä aikaa, vaan kulttuurin muutos tapahtuu viiveellä. Viive on kulttuurisen epätahdin aikaa. (Kananoja 2008, 69—73.) Materiaalisten ulottuvuuksien muutoksessa sosiaalityön tulisi saada äänensä kuuluviin organisaatiossa ja tuoda esiin sosiaaliset palvelutarpeet ja niiden merkitys. Tästä johtuen sosiaalityön näkyvyydellä on merkittävä tehtävä, olla organisaatiossa oikealla paikalla oikeaan aikaan.

Elämme kulttuurisen epätahdin aikaa. Yhteiskunnan muutos vaatii hyvinvointipalvelujen tuottamisen tarkastelua uudella tavalla. Tämä on muuttanut käytännön sosiaalityötä siten, että sosiaalityössä tarvitaan ihmisiä, tekemään havaintoja, analysoimaan työn kohdetta ja siinä tapahtuvia muutoksia. Tarvitaan ammattilaisia, jotka arvioivat sekä omaa työtään ja sen vaikutuksia ja raportoivat siitä päätöksentekijöille. Paikallistason kasvava rooli muutoksessa edellyttää erityisesti sosiaalityön vahvistamista ja ammattilaisten osaamisvaatimusten kasvua. Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset tuovat sosiaalitoimen piiriin uudenlaisia osaamisen vaatimuksia. Sosiaali- ja terveysalaan keskeisesti vaikuttavina megatrendeinä pidetään globalisoitumista, kestäväää kehitystä, kulttuurisia tekijöitä ja niihin liittyviä syrjäytymisuhkia sekä väestön ikääntymistä. (Mt., 66.)

Kulttuurisen epätahdin aika näyttäytyy nykypäivän lastensuojelussa. Yhteiskunnan muutos vaatii lähipalvelujen tarkastelua uudella tavalla resurssien näkökulmasta. Esi-

merkiksi lastensuojeluun kohdistettujen palvelujen määrä on kasvanut. Asia ei ole lasten ja nuorten pitkäjänteisten palveluprosessien ja perheiden tukemisen kannalta ongelmallista. Lastensuojelun suuri epäkohta on, että yhdellä sosiaalityöntekijällä on samaan aikaan vastuullaan liian monen lapsen ja perheen tukeminen. Uusia ilmoituksia ja lastensuojelutarpeen selvityksiä tulee yhä enemmän, ja sekä uusien asiakkaiden määrä että asiakkaiden kokonaismäärä kasvaa. Sosiaalityöntekijöiden määrä ei kuitenkaan samassa suhteessa ole kasvanut ja lastensuojelulaissa asetettujen määräaikojen noudattaminen vaihtelee alueellisesti. Lastensuojelun tarve on kasvanut ja ennaltaehkäisevä toiminta toteutuu kunnissa epätasaisesti. Tämä on aivan erityinen painopistealue lähipalveluja järjestettäessä. (STM, Loppuraportti 2012:30, Karvinen-Niinikoski 2005, 133.)

2.3 Postmoderni aika sosiaalityön paikan määrittelyssä

Nykyistä aikaa ja sosiaalityön paikkaa nykyisessä ajassa määrittelen työssäni postmodernin ajankuvan käsitteiden kautta. Yhteiskunnan muutosta modernista aikakaudesta postmoderniin aikakauteen on nimitetty lukuisin termein kuten, jälkiteollinen yhteiskunta, informaatioyhteiskunta, palveluyhteiskunta tai riskiyhteiskunta. Kirjallisuudessa Ulrich Beck, Anthony Giddens, ja Scott Lash (1995) kuvaavat modernin yhteiskunnan jälkeistä aikaa. Heidän mukaansa jälkiteollinen yhteiskunta sekä informaatio- ja palveluyhteiskunta käsittelevät muuttunutta työtä ja työympäristöä yhteiskunnassa. Riskiyhteiskuntakäsite keskittyy muutokseen yksilöllisten ja yhteiskunnallisten riskien kautta. Syvonne Karvinen-Niinikosken mukaan (2009, 134) postmoderni yhteiskunta liitetään puolestaan usein kulttuurin muutokseen. Yhteiskuntatieteissä postmodernin käsite on merkinnyt moninaisuuden etsimistä ja ymmärtämistä sekä arkielämän piirteiden paljastamista. Nigel Parton ja Wendy Marshall (1998, 242) toteavat, että postmoderni murros alkoi vaikuttaa taiteessa sekä filosofisessa ajattelussa jo 1960-luvulta alkaen siirtyen vähitellen koko yhteiskuntaa koskettavaksi muutospaineeksi.

Karvinen-Niinikosken (2009, 132) mukaan postmodernismi on modernismin jälkeinen kulttuuriradikaali suuntaus jolla on pohjansa modernismissa. Postmodernismi voidaan lukea osaksi modernismia tai sen jatkumoa, mutta samalla se kritisoi modernismia tai sitä millaiseksi modernismi muodostui. Postmodernismi on paljossa modernin kritiik-

kiä. Modernisuus on 1900-luvun alkuvuosikymmeninä alkaneena edustanut tiedon ja teknologian sekä tieteellisen rationalismin mukaista ideaa edistyksestä ja jatkuvasta kehityksestä kohti parempaa, mutta samalla myös kulttuurista muutosta ja työnjaollista monimuotoutumista ja valtarakenteiden muutosta. Kyseiseen kehitykseen on liittynyt monia jännitteitä ja vaikeuksia kuten monimutkaistuminen ja erilaistuminen ja niihin liittyvät kontrollin, yhdenmukaisuuden ja byrokratisoitumisen suuntaukset. Jännitteisen kehityksen takana ovat suuret taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset kysymykset ja kehityskulut. (McDonald 2006; Payne & Askeland 2008.) Postmoderni on kulttuurikriittistä ja vallitsevia käytäntöjä kyseenalaistavaa liikehdintää. Se ei tyydy mihinkään yhteen modernistiseen muotoon vaan tarkastelee maailmaa pirstaleisina aatteina ja sulauttaa sekä sekoittaa muotoja yhteen luoden erilaisista suuntauksista ja tyyleistä sekoituksia.

Postmoderni murros näkyy kaikilla elämänalueilla. Parton ja Marshall (1998, 239) kirjoittavat, että globalisaation, median ja informaatioteknologian merkitys, kulutuskeskeisyys sekä tietoisuus riskeistä ja yleisestä epävakaudesta heijastuvat koko yhteiskuntaelämään. Sosiaalityön kannalta postmodernikäsitteen käyttö on perusteltua sen moniulotteisuuden ja arjen rakenteiden huomioonottamisen kautta. Postmoderni kokoaa muutoksen sekä yhteiskunnan että yksilön elämässä. Karvinen-Niirikoski (2009, 131—137) toteaa, että postmodernille ajalle tyypillisinä piirteinä yleensä pidetään epävarmuuden ja elämän ennustamattomuuden lisääntymistä sekä lisääntyntä yksilöllisyyden korostamista yhteiskunnassa. Postmodernin jälkiteollisen ja luokkarakenteeltaan hajoavan yhteiskunnan kokemat uhat ovat luonteeltaan laajempia ja epämääräisempiä, usein globaalisia ja todennäköisyyslaskelmien tavoittamattomissa. Postmoderni näkee mahdollisuudet turvalliseen ja laajaan yhteisöllisyyteen menetetyksi siksi, että maailman ja yhteiskunnan kehitys ovat johtaneet elämän uuteen peruuttamattoman epävarmuuden tilaan.

Yhdyn Riikka Sutisen (2009) ajatuksiin postmodernista ajasta, kun hän toteaa sosiologien olevan yhtä mieltä siitä, että yhteiskunnassa on tapahtunut murros ja siirtymä aikakaudesta toiseen. Sosiologeista Ulrich Beck (1995, 27) rakentaa käsityksensä modernin yhteiskunnan murroksesta riskin, refleksiivisyyden ja yksilöllistymisen näkökulmasta. Beckin mielestä modernin jälkeinen yhteiskunta on riskiyhteiskunta, jossa kaikkia yhteiskuntaelämän ja yksilön valintoja ohjaa tietoisuus riskeistä. Riskit voivat olla globaa-

leja, koko yhteiskuntaa koskettavia tai henkilökohtaisia, vain yksilöön itseensä vaikuttavia riskejä.

Scott Lashin (1995, 158) mukaan yhteiskunnan muutos on kulkenut eri vaiheiden kautta traditiosta moderniuteen ja siitä refleksiiviseen modernisaatioon. Yhteiskunnallisen muuttumisen aikaansaajana on yksilöllistyminen, joka äärimmilleen vietyinä tuhoaa kaikki modernin yhteiskunnan rakenteet. Lashin mielestä elämme refleksiivisen modernisaation vaiheessa, jossa yksilöllistymisen ihanne ja pyrkimys kamppailee modernin yhteiskunnan instituutioita ja arvomaailmaa vastaan.

Anthony Giddens (1995, 134) puolestaan näkee modernin jälkeisen yhteiskunnan rakentuvan kyseenalaistettujen traditioiden ja uusien institutionaalisten vaatimusten varaan. Kokoavaksi käsitteeksi Giddens nimeää elämänpolitiikan, joka reflektoi yhteiskunnan eri osa-alueiden pyrkimysten osoittamana mikä elämässä on merkityksellistä ja oikein. Elämänpolitiikka ei tarkoita ainoastaan yksilön omien valintojen politiikka, vaan sen piiriin voidaan sisällyttää myös yhteiskunnallinen päätöksenteko ja kaikki ne prosessit, joilla elämää pyritään ohjaamaan.

Manuell Castellsin ja Pekka Himasen (2001, 21) mukaan modernin jälkeinen yhteiskunta koostuu verkoista, joissa virtaavat tieto, valta ja taloudellinen pääoma. Verkostojen lisäksi he näkevät modernin yhteiskunnan kohdanneen informationalisen vallankumouksen sekä ajan rakentuvan erilaisista kulttuuri-identiteeteistä. Heidän mukaansa tieto ja sen esteetön kulkeminen on ohjannut modernin yhteiskunnan rakenteita luoden uusia mahdollisuuksia maailmanlaajuiselle kaupankäynnille, hallintasuhteille ja sosiaaliselle vuorovaikutukselle.

Kirsi Juhilan (2009) mukaan Michel Foucault teoriassaan käsittelee tietoa, valtaa ja itse-reflektiota. Hänen mukaansa yhteiskunnan ei pitäisi määritellä yksilön puolesta mikä on liika tai liian vähän, hyvä tai huono. Hänen ajattelumaailmansa on liitetty postmodernismiin, koska postmodernissa ajassa suhtaudutaan Foucault'n tapaan kriittisesti instituutioihin ja valtaan. (Foucault 2005.) Periaatteiden mukaan ihmiset tulee sosiaalityössä kohdata subjekteina arvostaen ihmisten henkilökohtaisia valintoja ja vahvistaen jokaisen omaa otetta elämästään. Vastakohtana nähdään ihmisten objektointi, johon liittyy

leimaavaa määrittelyä. Näiden vastakohtien jännitettä käsittelee Juhila (2009) Foucault'n sosiaalityön käytäntöjä käsittelevän ajatusmallin ja teorian kautta. Juhila kirjoittaa, että Foucault ohjaa kiinnittämään huomiota käytäntöjen pieniinkin yksityiskohtiin, joissa tietoa, valtaa ja etiikkaa tuotetaan. Tutkimalla sosiaalityön käytäntöjä Foucault'n osoittamalla tavalla voidaan vastata moniin kysymyksiin. Millaista totuutta sosiaalisista ongelmista ja kansalaisten oikeanlaisesta tai tavoiteltavasta elämästä sosiaalityön käytännöissä on tuotettu ja tuotetaan postmodernissa ajassa. (Juhila 2009, 47—50.)

Muuttuva maailma Jussi Simpuran ja Hannu Uusitalon (2011, 11—34) mukaan asettaa myös uusia kysymyksiä siitä miten erilaiset elämisen ehdot, epävarmuus ja riskit kietoutuvat toisiinsa ja miten ihmiset elämänsä rakentavat näiden ehtojen sekä oman elämäkokemuksensa ja tavoitteidensa varassa. Hyvinvointivaltion kukoistuksen ja pitkän vaurastumisen ajan luoma turvallisuuden tunne on vaihtunut turvattomuudeksi postmodernissa ajassa. Yksittäisten kansalaisten käytettävissä olevat selviytymisstrategiat ja oman elämän hallinta ovat tulleet tärkeiksi. Hyvinvointi tai sen osittainenkin puuttuminen on tänä aikana vaikeampi kuin muutama vuosikymmen sitten. Zygmunt Bauman (1996, 191—193) toteaa, että tyypillistä postmodernille yhteiskunnalle on eettisen keskustelun tarve, sillä yleispätevää arvomaailmaa ei ole enää olemassa. Ihmissuhteet ja sosiaaliset vuorovaikutukset ovat Baumanille areenoita, joilla postmoderni ihminen tekee elämäänsä merkitykselliseksi kamppaillen samalla moraalisten kysymysten kanssa.

Postmodernia aikaa tarkastellessani havainnoin niitä tekijöitä, jotka vahvasti voin itsen tunnistaa työelämässä tapahtuneeksi. Valtiosta ja kunnista oli tullut 1980-luvun korkeasuhdanteessa taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten etujen jakamiseen painottuneita organisaatioita. Talousarvioiden teko oli rakentunut kokonaan kasvun periaatteelle jolloin budjetit paisuivat ja henkilöstömäärät palvelussuhteissa moninkertaistuivat. 1990-lukuun mahtui niin paljon erilaisia periodeja ja tapahtumia, ja niin merkittävä murros, että sitä voi kutsua hyvällä syyllä pitkäksi 1990-luvuksi. Siihen sijoittuu myös siirtyminen avoimeen talouteen sekä jälkiteolliseen tietoyhteiskuntaan, liittyminen Euroopan Unioniin 1995 ja yhteisvaluuttaan 1999. (Julkunen 2001, 13—28.) Kaikilla näillä tekijöillä on merkittävä vaikutus tämän tutkimuksen kannalta.

2.4 Arvojen ja talouden ristiriita asiantuntijuudessa

Sosiaalityön muutoksessa arvot, asiantuntijuus ja talous muodostuvat keskeisiksi tarkastelun kohteiksi uusissa rakenteissa. Sosiaalityön määrittelyssä (Sosnet 2003) kuvataan sosiaalityön perustehtäviä ja sen monitasoisuutta ja eettistä vastuuta. Tehtävät edellyttävät monisuuntaista ammatillista ja tieteellistä osaamista ja samalla osaaminen on kuu- luttava kaikkien sosiaalityöntekijöiden taitoihin kunnan suuruudesta riippumatta. Anneli Pohjola (2007, 8) on Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarjassa 27 tiivistänyt sosiaalityön sisällöllisen osaamisen alueet seitsemään toistensa kanssa vuoro- vaikutuksessa toteutuvaan pääluokkaan. Ensimmäiseksi hän mainitsee yhteiskunnalli- sen toimintaympäristön ymmärtämiseen liittyvän yhteiskuntatieteellinen osaaminen. Toiseksi hän määrittelee palvelujärjestelmään kietoutuvan resurssiosaaminen. Kolman- neksi tulee kehittämistä mahdollistava innovaatio-osaaminen. Neljäntenä hän mainitsee tiedontuotantoon liittyvän tutkimuksellinen osaaminen. Viidenneksi tulee kommunika- tiota ja yhteistoimintaa rakentava vuorovaikutusosaaminen. Kuudenneksi hän mainitsee ihmisarvoon, oikeudenmukaisuuteen ja eettisyyteen sitoutuvan arvo-osaaminen ja seit- semänneksi sosiaalityön työorientaatioihin ja työprosesseihin suuntautuvan metodisen osaaminen.

Näiden työn sisällöllisten osaamisalueiden lisäksi sosiaalityöntekijältä edellytetään (Mt.,9) omaan oppimiseen, kehittymiseen ja ammatillisuuteen liittyvää henkilökohtaista osaamista. Sosiaalityössä tavoitellaan myös sellaista asiantuntijuutta, jossa kyetään muuttuvissa olosuhteissa vastaamaan sekä nykyisiin että tuleviin haasteisiin tietoisilla ja eettisillä valinnoilla kriittistä reflektiivisyyttä hyödyntäen. Kun palveluprosessit muut- tuvat, aikaisempaa vahvemmin on nousemassa esiin asiantuntijuuden, arvojen ja talou- den ristiriita sekä siihen olennaisesti kytkeytyen hallinnon ja talouden osaaminen. Näis- sä kaikissa osaamisalueiden ydin on kuitenkin ihmisarvoon, oikeudenmukaisuuteen ja eettisyyteen sitoutuva arvo-osaaminen.

Sosiaalityön paikan tarkastelussa keskeiseksi nousee kysymys tietämisestä asiakkaan parhaaksi ja siitä, mitä tietoa, mistä ja millaisilta tietäjiltä ollaan hakemassa. Pohditta- vaksi tulee, mitä tiedolla eri yhteyksissä tarkoitetaan sekä millaisiin tiedonintresseihin tietämisen lähtökohdat kiinnittyvät. Tietoa on mahdollista lähestyä monista eri näkö-

kulmista, jolloin sen muotoja voivat olla esimerkiksi: virallinen ja epävirallinen tieto, fakta- tai täsmätieto, teoreettinen ja tutkimustieto, kokemus- tai hiljainen tieto, toinen tieto ja vastatieto. (Hämäläinen 2006.) Monialaisessa sosiaalityön osaamisessa asiantuntijuus rakentuu useanlaisten tietämisen muotojen arviointiin. Muuttuvassa toimintaympäristössä on yhä vaikeampi tavoittaa tilanteisiin valmiiksi sovellettua tietoa. Tietämisen tuskan kanssa on usein kamppailtava työn haasteissa henkilökohtaisesti, mikä nostaa tarpeen vuorovaikutteiseen tietämiseen yhdessä toisten osaajien kanssa. (Pohjola, 2007, 10—11.)

Kemppainen Tarja ym. (2010, 12), Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kehittämisyksikössä sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia koskevassa julkaisussa 32, ovat lähestyneet asiaa erityisesti asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmasta. Asiakkaila on oikeus parhaaseen mahdolliseen käytettävissä olevaan tietoon perustuviin palveluihin ja työntekijöillä on eettinen velvollisuus tuottaa parhaaseen mahdolliseen tietoon perustuvia palveluja. Myös poliittisen päätöksenteon ja palvelujen hallinnoinnin on omalta osaltaan mahdollistettava parhaaseen mahdolliseen tietoon perustuvien käytäntöjen toteuttaminen. Raunion (2004, 30—31) mukaan pelkkä teoretieto ei kuitenkaan riitä professionaalisuuden ylläpitämiseksi, vaan sosiaalityön asemaa tutkittaessa on tarkasteltava sitä, miten riippuvainen sosiaalityö on myös julkisen vallan tuesta ja sosiaalityön yhteiskunnallisesta tehtävästä.

Sosiaalityön ammatilliseen pätevyyteen kuuluu sosiaalityöntekijän kyky hallita tietyt ammattialaansa ja organisaatioonsa liittyvät välineelliset taidot sekä tuntemus sosiaalityön keskeisiä periaatteita ja metodeja kohtaan. Ammatillinen vastuu, sosiaalityön paikasta ja oikea aikaisesti annettavasta avusta, syntyy pätevyyden ja ammatillisen kasvun kautta. Lähtökohtana vastuulle on tietoisuus sosiaalityön roolista yhteiskunnallisten instituutioiden valtaa käyttävän profession edustajana. (Karvinen 1993, 19—21.)

Sosiaalityön ammatillisuus Raunion (2004, 100, 105) mukaan koostuu tieteellisesti tuotetusta tutkimuksesta, joka myös korostaa sosiaalityön professionaalista asemaa. Tieteellisen tiedon tuottaminen ja omaksuminen on perusta sosiaalityön ammatilliselle toiminnalle. Sosiaalityössä tieteellisen tiedon tuottama ammatillinen toiminta on myös objektiivisuuden täyttymisen ehto. Instrumentaalisten ja ekspressiivisten taitojen yhdis-

täminen sosiaalityön käytännössä on vain yksi laajan skaalan mahdollisuus, jota hyödyntämällä sosiaalityö näyttäytyy.

Sosiaalityölle, kuten monille muillekin toimintajärjestelmille, asetetaan yhä enenevässä määrin toiminnan vaikuttavuuden osoittamiseen liittyviä vaateita. Raunio (2004, 35—37) toteaa, että yhteiskunnallista ympäristöä koskeva ymmärrys on tärkeää, jotta asiakkaiden ongelmia voidaan ymmärtää ja sosiaalityöntekijöiden ammatillisen toiminnan lähtökohtia parantaa. Ammatillinen toiminta sosiaalityössä vaatii laajaa yhteiskunnallista tietoa. Sosiaalityö liittyy olennaisesti palvelujen kehittämiseen, sosiaalisten ongelmien seurantaan ja raportointiin, tiedonmuodostukseen, ennaltaehkäisevään ja rakenteelliseen työskentelyyn, sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen johtamiseen sekä sisällön ja laadun kehittämiseen.

Yhteiskunnan muutoksella ja alueellisella erilaistumisella on vaikutusta pohjoisen pienten kuntien ihmisten arjen hyvinvointiin ja sosiaalityöhön. Laitinen & Pohjola (2010, 309—317) toteavat, että se punoutuu laajemmille yhteiskunnallis-kulttuurisille kehille, ja siitä neuvotellaan erilaisilla poliittisilla, juridisilla, organisatorisilla ja professionaalisilla areenoilla. Sosiaalityötä määrittävät välillisesti tai välittömästi taloudesta, politiikasta, laeista, palveluista, arvoista ja etiikasta käyvät keskustelut ja päätökset.

Sosiaalityö (Mt., 309—310) on osa yhteiskunnallisia ja institutionaalisia rakenteita, joihin yksilölliset ongelmat ja elämäntilanteiden pulmallisuus sekä vastaavasti ammatilliset ratkaisumahdollisuudet yhdistyvät. Sosiaalityön perusorientaatioon ja sosiaalityön taitoihin kuuluu vahva tietoisuus ja kriittinen asenne yhteiskunnan toimintoja ja sen asettamia totuuksia kohtaan. Siksi sosiaalityön organisatorisen ja sisällöllisen paikan analysoiminen vaatii katsomaan toisin sekä sosiaalityön toimintaa ja sidoksia että laajemmin yhteiskunnallis-poliittista toimintaa toimijoineen, motiiveineen ja kytkentöineen.

Yhteiskunnalliset muutokset tuottavat ongelmia, joiden analysointi ja ratkaiseminen edellyttävät uutta ja perusteellista tietoa. Tietoon perustuvan sosiaalityön tarve määrittyy myös niillä muutoksilla, joita on tapahtunut professioiden ja poliittisen järjestelmän välisissä suhteissa. Palvelujärjestelmään ja ammatin harjoittamiseen on tuotu taloudelli-

suuteen ja tehokkuuteen perustuva ajattelutapa. Äärimmillään on kysymys markkinaliberalistisen toimintamallin tuomisesta julkisiin palveluihin. Sosiaalityön näkyväksi tekeminen sisältää taloudellisuuden ja tehokkuuden näkökulman, mutta samalla luodaan kuvaa työn sisällöistä ja sen vaativuudesta. Taloudellisen rationaalisuuden vaatimus sosiaalityön harjoittamisessa on toteutettava profession omilla ehdoilla, jotta talouden näkökulmat eivät pääse ottamaan ylivaltaa sosiaalityön substanssista. Tietoon perustavassa lähestymistavassa on kysymys myös mahdollisuuksien tarjoamisesta sosiaalityön ammatin ja sosiaalipalvelujen uudentalaiselle kehittymiselle. (Kemppainen ym. 2010, 15.)

Sosiaalisen näkökulmasta sosiaalityön ammatillisen osaamisen ydintä on yhteiskunnallisten epäkohtien ehkäisemiseen ja korjaamiseen liittyvä, varsinkin heikoimmassa asemassa olevien auttamiseen liittyvä osaaminen. Sosiaalipalveluiden toteuttamiseen ja uudistamiseen vaikuttavat käytettävissä olevat resurssit. Keskeistä on se, että sosiaalityöntekijät ovat tietoisia kunnan taloudellisesta tilanteesta ja sen asettamista reunaehdoista. Ihmisten elämä, hyvinvointia tukevat ja uhkaavat tekijät, kuin myös kuntatalous, muodostavat palvelujärjestelmän sektorirajat ylittävän kokonaisuuden. (Kemppainen ym. 2010, 143—144.) Talouden tarkastelu pelkkien sektorikohtaisten käytettävissä olevien resurssien näkökulmasta antaa hyvin ahtaasti mahdollisuudet tarkastella toiminnan vaikuttavuutta. Samalla vaikuttavuus pelkistyy pelkiksi taloudelliseksi panoksiksi ja tuotoksiksi, jolloin muiden vaikutusten tarkastelu suhteessa talouteen voi jäädä takalalle tai kokonaan huomioimatta.

Sosiaalityön arviointitiedon standardeista on esitetty (Payne & Askeland 2008, 73) useita kohtia, jotka sopivat sosiaalityön etiikan ja talouden yhteisiksi toimintatavoiksi: läpinäkyvyys, paikkansapitävyys, päämäärähakuisuus, hyödyllisyys, eettisyys ja käytettävyys. Tehokas toiminta edellyttää sosiaalityöltä kykyä nopeaan ja joustavaan reagointiin ja ennaltaehkäisyn näkemistä kaikkien keskeisten toimijoiden yhteisenä asiana. Sosiaalityössä tarvitaan entistä laajempaa sisällön hallintaa hyvinvointipalveluiden kokonaisuudesta sekä ennakoitiosaamista ja moninäkökulmaisia tiedon analysointitaitoja.

Sosiaalityö modernin ajan professiona elää epävarmassa postmodernissa maailmassa, jossa ei ole syviä ja pysyviä arvoja, jotka rajaisivat sen sisäistä olemusta ja pitäisivät sitä johdonmukaisena ja yhtenäisenä toimintaympäristönä. Sosiaalityön modernin ajan kol-

me kivijalkaa huolto, kontrolli ja hoiva (*care, control and cure*) voidaan nähdä olevan murenemassa. Vaarana on, että postmodernissa ajassa modernismin lupaukset järjestyksestä, varmuudesta ja turvallisuudesta eivät enää päde tulevissa palvelujärjestelmissä. (Howe 1994.) Sosiaalityön jatkuva ammatillinen määrittely on vienyt huomiota monista sosiaalityön muista kehittämiskohteista esimerkiksi rakenteellisesta työstä (Noble 2004, 289–304). Suomalainen sosiaalityö on 1990-luvun laman jälkeisessä vaiheessa sopeutunut globaaliin yhteiskunnalliseen, taloudellisia arvoja korostavaan kehitykseen ja on samanaikaisesti muuttanut käytäntöjään entistä valikoivammiksi ja syrjäyttävämmiksi.

Yhteiskunnan yksi merkittävä muodonmuutos liittyy alueellisten rakenteiden ja sen myötä paikallisten ja alueellisten toimintaympäristöjen uudelleen järjestäytymiseen. Siksi Tunturi-Lapin alueen kuntien muuttuvaa toimintaympäristöä ja elinkeinorakenteen muutoksia, voidaan tarkastella hyvinvoinnin alueellisena erilaistumisena, kuntarakenteen muodonmuutoksena sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen roolin monimuotoistumisena. Palvelut ovat kiinteä osa kuntatoimijan kokonaisvaltaista toimintakenttää johon sosiaalityön tulisi vahvasti kiinnittyä. (Kananoja ym. 2008, 75.)

3 Tutkimuksen toteutus

3.1 Kysymyksenasettelu ja lähestymistapa

Elina Pekkarinen ja Maria Tapola-Haapala (2009, 183—184) käsittelevät kriittisen teorian lähtökohtia yhtenä vaihtoehtona sosiaalityöhön kohdistuvien ilmiöiden metateoreettiseen ymmärtämiseen. Tieteenfilosofiassa metateorioilla viitataan vuorovaikutuksesta nouseviin arvo- ja moraaliristiriitojen tarkasteluun, jossa keskeisenä kohteena ovat ontologiset ja epistemologiset kysymykset, se mistä todellisuudessa on kyse ja kuinka saamme tuosta todellisuudesta tietoa. He toteavat, että sosiaalityökeskusteluun on voimakkaasti vaikuttanut todellisuuden rakentumista, mikä on aiheuttanut liialliseen relativismiin ajautumista sosiaalityössä. He sanovat, että sosiaalityöntekijöiltä edellytetään empiirisesti tuotettua ”kovaan faktaan” perustuvia toimenpiteitä. Pitäisi olla enemmän tilaa miksi-kysymyksille ja ammattieettiseen itsereflektioon. Tämä ulottuvuus rohkaisee tarkastelemaan sosiaalityötä yhteiskunnallisia eriarvoisuuksia vastaan taistelevana toimintana, joka ei koskaan ole vapaa arvo- ja moraalikysymyksistä.

Sosiaalityön kriittinen arviointi muodostaa metateoreettisen arvo- ja moraaliristiriitojen keskusteluun kuuluvan näkökulman. Tämä on sosiaalityön käytännön ja tutkimuksen kannalta keskeisiä. Kaikissa on kyse ennen kaikkea etiikasta, siitä minkälaisen tiedon pohjalta sosiaalityöntekijät tekevät asiakkaidensa elämään hyvinkin vahvasti vaikuttavia päätöksiä, minkälaisiin tulkintoihin he päätyvät asiakkaidensa elämänkulkujen syistä sekä millaisiin ja kenen määrittämiin tavoitteisiin he asiakastyössään pyrkivät. Kyse on sosiaalityön roolista yhteiskuntatieteellisenä ja yhteiskunnallisena toimintana. Kriittiset teoriat tarjoavat sosiaalityöhön sellaisen näkökulman, jossa huomio ei kohdistu kontekstistaan irrotettuun yksilöön vaan yksilön ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen – maailmaan sen kaikkine vaikeasti haltuun otettavine ilmiöineen. (Pekkarinen-Tapola-Haapala 2009, 201—202.)

Tutkimukseni rakentuu tarveanalyysin perusteella siten, että valitsin tutkimuskohteeksi ja teemaksi ajankohtaisen aiheen kuntasektorilta. Oma työkokemus ja kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin ohjasi tutkimustani. Pitkään esillä ollut kuntauudistus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos, ohjasivat minua tutkimuskysymyksen asettelussa. Pyrkimyksenäni on, että uusissa tilanteissa saavutettaisiin sosiaalityön tekemelle parhaat edellytykset palveluntarvitsijoiden näkökulmasta sellaisena kuin asian arvioivat alueen sosiaalityöntekijät. Kivipellon (2006, 13) mukaan arviointi on tullut voimakkaasti mukaan sosiaalityön kehittämiseen ja sitä edellytetään sosiaalityöltä entistä enemmän, sillä julkisten palvelujen toimintoja uusittaessa ja tehostaessa jää helposti sosiaalityön ääni kuulematta. Käyttäjien ääntä tutkimuksessani edustaa sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuus ja kokemus asiakastyötilanteissa. Sosiaalityön kansainvälisissä eettisissä periaatteissakin korostetaan, että arvioinnin tulee edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa.

Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus, jonka teoreettiskäsitteellinen tutkimusote on postmodernin kriittinen teoria, joka taustoittaa ja ohjaa arvioinnin toteuttamista. (Kivipelto 2006, 14, 76; Eskola & Suoranta 2000, 80.) Tutkimusteorian lähtökohta on sosiaalityön teoria, josta nousee esiin sosiaalityön tekemisen kohde ja etikka. Kyselen sosiaalityöntekijöiltä miten sosiaalityön paikka tulisi määritellä sosiaalityön tiedon, vaikuttavuuden ja etiikan kannalta suhteessa kuntatalouteen. Sosiaalityön kriittisessä traditiiossa on painotettu sitä, että sosiaalityön pitäisi olla kriittinen paitsi yhteiskunnan rakenteiden tuottaman eriarvoisuuden, myös oman toimintansa suuntaan. Sosiaalityön tutkijana minun tulee kiinnittää huomiota myös siihen, miten rakenteellinen, sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja poliittinen valta elää paikallisissa suhteissa. Kysymys ei ole pelkästään yksittäisen sosiaalityöntekijän näkemyksistä, vaan laajemmalti palvelujärjestelmän toimintakulttuurin ja asiakkaiden arjen kulttuurin kohtaamisesta. (Kivipelto 2006, 21.)

Tutkimuskäsitteet tutkimuksessani muodostuivat sosiaalityön työorientaatiosta, ehkäisevä sosiaalityö, varhainen puuttuminen, kuntouttava sosiaalityö, yhteisösosiaalityö ja rakenteellinen sosiaalityö. Näistä työorientaatioista kertoo osaamiskeskuksen raportti 27. (Pohjola 2007, 8.) Työorientaatioista nousee esiin tutkimukseeni sosiaalityön realisoituminen, jossa yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sosiaalityötä hoidetaan,

joko ilmiöpohjaisesti kuten vammaistyö, mielenterveystyö, päihdetyö tai kulttuurinen sosiaalityö vai ikä tai väestöpohjaisesti. Sosiaalityöntekijöiden ammatillisuuden ja asiantuntijuuden ja työn vaikuttavuuden perusteella sosiaalityön työmuodot ohjaavat sosiaalityön paikkaa työyhteisössä ja sitä tehdäänkö työ yhteistyössä vai yhdistetyssä organisaatiossa. Viitekehystä ohjaa kuntien reaalitalous, joka tutkimuksessa tulee huomioida.

Metodologinen viitekehys tarkoittaa kannanottoa siitä, millainen tutkielman tutkimuskohde on ja miten tutkimuskohteesta voidaan saada tietoa. Metodologiset lähtökohdat muodostavat työn teoreettisen viitekehysten, ”tieteellisen kivijalan”, joka suuntaa koko tutkimusprosessia, aineiston tarkastelua ja analyysia. Metodologiset ydinkysymykset ovat, tutkimuksen tarkoitus, aineiston hankinta ja tutkimuksen menetelmät. (Kivipelto, 2006, 14, 32—34.)

Tutkimukseni tarkoitus ja tavoite on ohjata sosiaalityön lähipalvelujen paikkaa kuntauudistuksessa ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistuksessa päätöksen valmistelussa ja muutoksen ennakoinnissa. Tutkimukseni kiinnittyy siihen keskusteluun, miten palvelu-uudistuksessa tulisi toimia kuntalaisten ehdoilla ja kuulla asiantuntijoiden ääntä ja sitä mikä on sosiaalityön ydinsäämistä. (Karvinen-Niinikoski, ym. 2005, 83.) Aineistoni perustuu sosiaalityöntekijöiden arviointeihin tulevista uudistuksista. Arviointi ja itsereflektointi sosiaalityössä kuuluu sosiaalityön kehittämiseen. Sitä myös edellytetään sosiaalityön kehittämiseltä. Usein arvioinnin intressit ovat hallinnollisia jolloin eettiset arvot ja ammattietiikka jäävät huomioimatta. Vaarana voi olla, että palveluja ja toimintoja vähennetään tai muutetaan väärin perustein. Yhteiskunnan huonompiosaisten etu jää tällöin helposti taka-alalle. Sosiaalityön periaatteissa korostetaan, että arvioinnin ja uudistuksen tulee edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa. Samalla sosiaalityön tulee käytännön työssä arvioida miten modernit ja postmodernit kriittiset teoriat ohjaavat sosiaalityön kriittistä arviointia ja sitä millaisia haasteita teorioiden soveltamiseen liittyy. Sosiaalityön kriittisessä arvioinnissa tuodaan esiin eettisten periaatteiden pohjana olevat arvot. Keskeiset käsitteet, kuten oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo sekä sörön ja syrjinnän vastustaminen, määritellään monella eri tavalla riippuen sovellettavasta teoriasta. Sosiaalityön kriittinen arviointi tulee lähelle työn ke-

hittämistä, koska siinä on mahdollista nostaa tarkasteluun ja muutoksen kohteeksi sosiaalityön ammatilliset käytännöt. (Pekkarinen & Tapola-Haapala 2009, 193—195.)

Aineiston hankin teemahaastattelulla haastatteleamalla alueen sosiaalityöntekijät, sillä heillä on käytännön työkokemus ja ammatillinen tieto sosiaalityön tekemisestä. Niskalan (2008, 17) mukaan yhdyin tutkimuksellani sosiaalityön ammatillisen kehittämisen pyrkimyksiin tutkivasta otteesta sosiaalityössä, hiljaisen tiedon eksplikoinnista, sosiaalityön näkyväksi tekemisestä, teorian ja käytännön yhdistämisestä ja reflektiivisistä ammatillisuudesta. Sosiaalityön ammatillisissa keskusteluissa, vastauksena toimintaympäristön muutosten monimuotoisuudelle, on alettu käydä keskustelua asiantuntijuuden vahvistamisesta ja sosiaalityön uudelleen jäsentämisestä. Tutkimuksessani on kyse näistä reflektiivisistä orientaatioista.

Karvinen-Niinikoski ym. (2005, 82) mukaan Konstikas sosiaalityö tutkimuksessa sosiaalityön erikoistumisen ja yleissosiaalityön mallit noudattavat yleensä perinnettä ja seutukunnallista jakoa: maaseudulla toimitaan useilla sektoreilla, kun taas kaupungeissa on enemmän erikoistumista yhteen tai kahteen asiakasryhmään. Niskalan (2008, 18) mukaan sosiaalitoimistojen sosiaalityön organisoinnissa onkin ollut nähtävissä sekä kokonaisvaltaisuutta että erikoistumista korostavia vaiheita. 1980-luvulla korostettiin lähipalveluita ja sosiaalityötä alueellistettiin ja luotiin kokonaisvaltaisuutta korostavia yhdennetyn sosiaalityön organisaatiota ja toimenkuvia. 2000-luvulle tultaessa sosiaalityön organisoinnissa on oltu siirtymässä yhdennetystä työstä kohti erikoistuneita toimenkuvia esimerkiksi lastensuojeluun, lapsiperhetyöhön, aikuis-, vanhus- ja vammaissosiaalityöhön. Maaseutukunnissa tätä kehitystä on tukenut kuntien palvelurakennemuutoksen edellyttämä seudullinen palvelujen tuottamissuositus.

Niskala on väitöskirjassaan tutkinut sosiaalityön työkäytäntöjä ja mallintanut tehtäväprosesseja maaseutumaisissa kunnissa. Tutkimusmenetelmällä hän on tuonut esiin mahdollisimman kokonaisvaltaisesti sosiaalityön monisyisen olemuksen. Tutkimuksessa on selvitetty, onko maaseutumaisten kuntien sosiaalityön erityisyys yhteisöllisyydessä eli ”tuttuudessa” ja paikallisissa (lokaaleissa) olosuhteissa muodostuneissa käytännöissä, vai voiko siitä löytää yhteyksiä sosiaalityön globaaleihin malleihin. Tutkimuksessa kohdentuu myös sosiaalityön paikan määrittely eri työprosesseissa. Maaseudulla tehtä-

vää sosiaalityötä luonnehditaan usein kokonaisvaltaiseksi. Kokonaisvaltaisuudella tarkoitetaan sosiaalityöntekijän tehtäväalueen laajuutta tai sosiaalityöntekijän tapaa tehdä sosiaalityötä huomioiden asiakkaan koko elämäntilanne. (Raunio 2000, 104.)

Kivipelto (2006) on tutkinut sosiaalityötä kriittisten teorioiden lähtökohdista. Hän toteaa, että kriittisessä katsontakannassa kulttuurinen ja sosiaalinen todellisuus on merkitysten läpäisemää. Sen olemuksessa korostuu ymmärtäminen ja ilmiöiden jatkuvuus, empiiristen syy–seuraus-suhteiden ja lopullisuuden sijasta. Todellisuuden tutkiminen on merkitysten ja niitä välittävien ilmiöiden tutkimusta. Kriittisiä teorioita soveltava työntekijä on kiinnostunut taloudellisista, poliittisista, kulttuurisista ja sosiaalisista olosuhteista asiakkaan hyvinvointiin vaikuttavina tekijöinä. (Kivipelto 2006, 74—75, Niskala 2008, 23.)

Kriittinen teoria on ihmisten oman ja yhteisen toiminnan tietoista kyseenalaistamista. Tutkimuksessani lähestytään tutkittavaa ilmiötä yhteiskunnan, sosiaalityön ja vaikuttavuuden kautta. Kriittiseen perinteeseen liittyy voimakkaita pyrkimyksiä, ei vain maailman selittämiseen, vaan myös sen muuttamiseen. Kriittisen teorian edustajat (Fook 2002, 48; Ferguson 2008, 19) ovat korostaneet sitä, että yhteiskunta toisena luontona on ihmisen tekoa, joten ihmiset voivat myös yhteisillä ratkaisuilla kumota lainomaisuudeksi jähmettyneitä säännönmukaisuuksia. Siten kriittinen yhteiskuntatiede ei vain tyydy kuvailemaan tai tulkitsemaan maailmaa, vaan se voi ottaa tehtäväkseen ihmisten vapauttamisen vallitsevista ajattelumalleista. Empiirinen sosiaalityöntutkimus ei voi välttyä siltä, että sen kaikki asiantilat ovat yhteiskunnallisesti värittyneitä. Sosiaalityön kriittisessä traditiossa on painotettu sitä, että sosiaalityön ja sen tutkimuksen pitäisi olla kriittinen paitsi yhteiskunnan rakenteiden tuottaman eriarvoisuuden, myös oman toimintansa suuntaan. (Kivipelto 2006, 31, Niskala 2008, 24—25.)

Kriittinen sosiaalinen teoria tarjoaa tutkijalle enemmän valinnanvaraa toimintansa suhteen, koska hän voi olla kriittinen myös suhteessa omaan toimintaansa ja ajatteluunsa ja näin vapautua vanhoista ajattelutavoistaan. Tiedolla on empiirinen todellisuus, mutta tiedon käyttämisen ja tulkinnan tavat voivat olla sosiaalisesti rakentuneita. Tämän vuoksi sosiaalisen ja henkilökohtaisen muutoksen kannalta tutkimuksessa on tärkeää käydä monipuolista vuoropuhelua, jotta saadaan synnytettyä uusia yhteisiä käsityksiä. Sosiaa-

lityön kriittisen perinteen vahvuutena tutkimuksessani on se, että siinä huomioidaan sekä modernin ajan universaalinen että postmodernin relatiivinen ajattelu. Universalismin kautta voidaan rakentaa uudelleen humanistisille arvoille rakentuvaa sosiaalityötä. Relatiivisella erojen tekemisen moninaisuudella voidaan osoittaa miten ihmisten pyrkimykset ilmenevät ja miten ne osoitetaan. (Pekkarinen & Tapola-Haapala 2009, 200—202, Niskala 2008, 24.)

Postmoderneja kriittisiä teorioita hyödyntävä sosiaalityön kriittinen arviointi vastaa sosiaalityön sisältä tuleviin arvioinnin perusteluihin kuten arki, arvot, elämä ja etiikka. Kivipelto (2006, 78) toteaaakin, että postmodernien kriittisten teorioiden avulla voidaan koota tietoa siitä, millaiset toimintatavat edistävät sosiaalityön asiakkaita koskevia tasa-arvoisia ja oikeudenmukaisia diskursseja.

Käytän tutkimuksessani kriittistä tutkimusperinnettä refleksiivisen tutkimusmetodologian lähtökohtana. (Hirsijärvi & Hurme 2000) Sosiaalityössä tämä merkitsee huomion suuntaamista siihen, miten esimerkiksi sosiaalinen, taloudellinen ja poliittinen valta elää paikallistasolla. Tässä tutkimuksessa sitoudun sosiaalityön postmoderniin kriittiseen perinteeseen tarkastelemalla kriittisesti reflektoiden sosiaalityön lähipalveluiden rakentumista Tunturi-Lapin seutukunnassa sosiaalityöntekijöiden kokemuksista rakentuvana. Kivipellon mukaan (2006, 81—87.) kriittinen tapaustutkimus mahdollistaa arvioinnin, jossa edistetään sosiaalityön palvelujen käyttäjien oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa sosiaalityöntekijöiden arvioimana. Kriittinen reflektio edustaa tiedontuotantoa, joka tapahtuu sosiaalityön arjen prosesseissa. Kriittinen reflektio perustuu ajatukselle, että ammatillisesti hyödyllistä tietoa ei synny vain yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa vaan myös asiakastyön tilanteissa.

3.2 Aineiston keruu

Tehtävänäni on mahdollisimman todenperäisesti ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksiin nojaten kuvata sosiaalityön lähipalvelujen paikkaa uudentlaisissa muutoksissa. Tutkimukseni aineiston hankin teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelujen aihealueet

määrittelin tutkimustavoitteeni mukaisesti. Kysymyksiä en laatinut lomakkeen tapaisesti, mutta kaikki valitut aihealueet käytiin läpi. Kysymysten järjestys ja laajuus vaihtelivat haastatteluittain, sillä teema-haastattelu on muodoltaan avoin. Haastateltavat saivat mahdollisuuden puhua vapaamuotoisesti, jolloin kerätyn materiaalin voi katsoa edustavan haastateltavan puhetta itsessään. (Eskola & Suoranta 1998, 87—88.) Haastattelijalla oli intressi haastateltavan tiedon saavuttamiseksi, jonka vuoksi haastattelijana ohjasin keskustelua fokusoimalla sitä tiettyjen teemojen suuntaan.

Haastattelin tutkielmaa varten seitsemää sosiaalityöntekijää, jotka työskentelivät Tunturi-Lapin seutukunnan neljässä kunnassa. Kaikki haastateltavat olivat sosiaalityön tehtävissä. Yhdestä kunnasta haastateltavia oli kolme, yhdestä kunnasta kaksi ja kahdesta kunnasta yksi. Sosiaalityöntekijöiden työkokemus vaihteli kymmenen ja yli kolmenkymmenen vuoden välillä. Kaikki haastateltavat täyttivät koulutukseltaan lain sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 3 §:n mukaiset kelpoisuusvaatimukset. Heillä kaikilla oli ylemmän korkeakoulututkinnon mukainen koulutus, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä.

Ennen varsinaisia haastatteluja olin haastateltaviin yhteydessä puhelimitse. Puhelussa kysyin suostumusta haastatteluun. Puhelussa sovin haastattelun ajankohdan ja kerroin haastattelun sisällöistä ja haastattelurungosta. (Liite 1) Kerroin haastateltaville miten tutkimusaineistoa käytetään ja säilytetään niin, että tutkittavien tunnistetiedot pysyvät turvassa. Tärkeintä oli varmistaa anonymiteetin säilyminen, etteivät tutkittavat ole myöhemminkään tunnistettavissa. Anonymiteetin suojaamiseksi haastatteluista ei voida kertoa hyvin tarkkoja tietoja, ettei heidän taustatietojaan ja heidän sanomisiaan voida yhdistää. Myöhemmin tässä tutkimuksessa haastatteluista esitetyissä suorissa lainauksissa käytän lyhenteitä S1, S2 - S7. Aineistokatkelmia on myös karkeistettu tunnistamisen estämiseksi.

Tutkimusluvut hankin kuntien sosiaalitoimen hallinnosta ja sen allekirjoitti jokaisen kunnan perusturvajohtaja-sosiaalijohtaja. (Liite 2) Haastattelut toteutin tammi-helmikuussa 2013. Tilannetta varten pyysin varaamaan tapahtumalle aikaa noin tunnin. Haastattelut kestivät yleensä noin 45 minuuttia. Haastattelujen sisältö oli moninaista.

Haastattelijana ohjasin asian kulkua haastattelurungon mukaisesti asiasta toiseen. Kaikki haastateltavat kykenivät tuottamaan tutkimusaiheen kannalta tärkeää tietoa, vaikka keskustelu välillä kääntyikin tutkimuksen moninaisuudesta johtuen toisistaan selvästi poikkeaviin pohdintoihin. Yleisesti ottaen haastattelutilanteet olivat hyviä, sosiaalityötä laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa kuvaavia ja pohtivia. Löyhästi rakennettu haastattelurunko toimi onnistuneesti haastattelun rakentajana. Haastateltavat halusivat kertoa nykyisestä tilanteesta ja olla mukana uudenlaisten asioiden määrittelyssä.

Kaikki haastattelut nauhoitin ja kirjoitin puhtaaksi eli litteroin välittömästi. Litteroinnin tarkkuudeksi katsoin riittäväksi puhutun sisällön ja yksinkertaisen vuorovaikutuksen kirjaamisen, koska tutkimukseni analyysi toimii yksinkertaisesti sisältöjä luokittelemalla, teemmoittelemalla ja käytettyjä ilmauksia kategorisoimalla. Haastatteluista saadun aineiston kokosin yhteen ja analysoin.

Teemahaastattelulla tehdyllä tutkimuksella tuotetaan kokemukseen pohjautuvaa tietoa joissa teemaa sovelletaan väljästi. Eskola & Suoranta (1998, 87—88) kuvaavat haastattelua sellaiseksi, jossa on ominaista, että asia kohdennetaan tiettyihin aihepiireihin. Tapahtumalle on myös ominaista, että haastateltavat ovat kokeneet työssään asian vaikuttavuuden ja se suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin. Teemahaastattelulla voidaan tutkia yksilön ajatuksia, tuntemuksia, kokemuksia ja myös sanatonta kokemustietoa. Kyseinen muoto tuo tutkittavien äänen kuuluviin.

Tutkijana olin itse valmis osallistumaan aiheesta nousevaan keskusteluun ja antamaan tilaa myös niille haastateltavan näkemyksille, jotka eivät olleet suoraan sidoksissa käsiteltävänä oleviin teemoihin. Haastatellessani nostin keskiöön mukana olleiden sosiaalityöntekijöiden kokemukset ja innovaatiot. Arkikielessä kokemus-sanaa käytetään ainakin kahdella eri tavalla. Ensinnäkin henkilöstä voidaan sanoa, että hän on kokenut tai, että hänellä on kokemusta jostakin asiasta. Kokemus on näkemystä asioista ja valmiutta hallita käytännön tilanteita, ja sen sanotaan karttuvan ajan myötä. Kokemus voidaan pukea sanoiksi, ja siihen pohjautuvia näkemyksiä, samoin kuin ajatuksia voidaan vaihtaa. Tavoitteenani on ymmärtää kokemuksellinen tieto sellaisena, kuin se on, ja kuvata se niin, että se säilyttää oman merkitysyhteytensä muuttumatta tutkijan merkitysyhteydeksi. Me ihmiset ymmärrämme toisia ihmisiä ja maailmaa yleensäkin sen mukaan, kuinka itse olemme

kokeneet ja omalla kohdallamme ymmärtäneet. Kokemuksellinen tieto on merkittävää sosiaali- ja terveydenhuollon lähipalvelujen turvaamisessa, jossa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen erityispiirteisiin kuten pitkiin matkoihin kuntien välillä sosiaalityön lähipalvelujen paikan etsimisessä.

Refleksiivisen tutkimusmetodologian lähtökohtana Lauri Rauhalan (2005, 20) mukaan on ajattelutapa, joka erottaa kaksi ymmärtämisen tasoa: varsinaisen ymmärtämisen ja esiymmärtämisen. Esiymmärtäminen määrittää varsinaisen ymmärtämisen rajaehdot ja sisällöt. Ymmärtäminen on aina sidoksissa siihen näkökulmaan, josta asioita ja ilmiöitä tarkastellaan. Esiymmärrykseni ja oma työkokemukseni on siis lähtökohta, josta sosiaalityön ymmärtäminen, tietäminen ja kokemus tutkielmassani alkaa, mutta tietäminen ei ole sidottu esiymmärrykseen.

3.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysimenetelmänä käytin niin sanottua teemoittelua. Mikä merkitsi, että haastattelujen tuottaman aineiston järjestin teema-alueiden mukaisesti jo purkuvaiheessa. Tutkijana keskustelin aineiston kanssa kysymällä aineistolta erilaisia kysymyksiä. Analyysivaiheessa aineistosta on tarkoituksena myös saada esille sellaista, mikä ei ole suorissa lainauksissa läsnä. Teemoittelua suositetaan analysointimenetelmänä silloin, kun tarvitaan käytännöllisen ongelman ratkaisutapaa. Konkreettisesti se tarkoittaa erilaisten vastausten tai tulosten kokoelmaa, jotka tutkimustuloksina palvelevat parhaiten tutkimustani. Tutkielmassani tämä tarkoittaa sosiaalityöntekijöiden äänen esille tuomista ja puheesta esille nousevia näkemyksiä sosiaalityön merkityksestä kuntien sosiaalitoimissa.

Teema-alueistani nostin aineistosta esiin tutkimuskysymystä valaisevia *luokitteluja*. Ensimmäisen teeman, *taustatekijät* luokittelin kolmeen tutkimusosaan: yhteiskunnan muutos eli postmodernin aika, kunta- ja palvelurakenne muutos ja asiakkaiden tarpeiden muutos. Toisen teema-alueen *työtavat* luokittelin myös kolmeen osaan: työorientaatio, työn realisoituminen ja kokonaisvaltainen tai erityistyö. Kolmannen teeman *sisäiset ja ulkoiset tekijät* luokittelin kahteen tutkimusosaan: arvot ja asenteet, oikeudenmukaisuus

ja vaikuttaminen sekä päätöksenteko, valta ja resurssit. Luokittelujen alle keräsin niihin kuuluvat keskeiset aiheet, jotta aineistolle oli mahdollista tehdä erilaisia kysymyksenasetteluja. Teemoittelun onnistumiseksi analysointivaihe edellytti vankkaa teorian ja empirian vuorovaikutusta. (Eskola & Suoranta 1998, 175—179.) Teema-alueiksi jäsentämisen lisäksi aineiston analyysi on perustunut perinpohjaiseen aineistoon tutustumiseen ja sisältöanalyysiin. Aineiston kuvailusta olen siirtynyt luokitteluun, jossa materiaalia olen jäsenellyt oman päättelyn ja ajatustyön avulla pelkistäen ja ryhmitellen tuloksia merkitysluokiksi

Tutkimuksessa käyttämäni kriittisen sosiaalityön arviointi on perinteisesti arviointia ja itsereflektointia, jolloin tarkastelin tutkimusongelmaa tavoitteiden, arvojen, etiikan ja käytäntöjen näkökulmista. Peruslähtökohta on tarkastella toimintaa, jonka kautta pyrkimyksiä toteutetaan. Sen tehtävä on tuoda esille sosiaalityön toteuttamisessa käytetty toimintatapa eli avata toimintaa. Sillä voidaan tuoda esille lähipalveluiden luonne: milloin ja millaisia palveluja on ollut, kuinka ongelmatilanteita ratkaistaan ja millaisia innovaatioita on tehty. Se perustuu vahvasti tekijöidensä itsearviointiin. Kivipelto (2006 19) kirjoittaa, että arvioinnissa ei ole olennaista katsoa yksinomaan tavoitteiden saavuttamista materiaalisesti, vaan havainnoida koko palvelun prosessinomaista polkua.

Analyysi ei yksin kerro tutkimuksen tuloksista, vaan analysoinnin valmistuttua olen ryhtynyt rakentamaan siitä johtopäätöksiä ja tulkintoja. Tulkintojen tekemiseksi olen tehnyt perusteltuja johtopäätöksiä pyrkien synteeseihin. Synteetit ovat koonneet yhteen tutkimuksen päälinjat ja antaneet vastauksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin. (Hirsijärvi 2000, 136.)

4 Sosiaalityöntekijöiden käsitykset sosiaalityön paikasta

4.1 Paikkaa määrittävät muutokset

Sosiaalityön ammattilaisten tuottamat havainnot yhteiskunnan muutoksesta ovat sidottavissa kunta- ja palvelurakenneuudistukseen ja asiakkaiden tarpeiden muutokseen.

Taustana on myös havainto taloudellisuuden ja sosiaalisuuden yhteensovittamisen eriaikaisuudesta sekä muutoksen mukana tuomat ristiriidat kunnan organisaatiossa ja kuntalaisten arjen hyvinvoinnissa.

Asiakkaiden ongelmat ovat sosiaalityön arkipäivää, ja niihin vastaaminen tarvitsee sekä teoreettisen pohjan hallitsemista että käytännöntyön tuntemusta. Sosiaalityön profession instrumentaalisuus tuo ammattilaisille kyvyn erotella yhteiskunnalliset kontekstit ja yksilöllisen toimintatavan. Karvinen (1996, 18—19) erittelee ammatillisen pätevyyden koskevan sosiaalityön tilannekohtaisen ja työtä koskevan ymmärryksen lisäksi ammattilaisen henkilökohtaista ja arviointiin perustuvaa pätevyyttä. Edellä mainittuihin professionaalisuutta koskeviin kykyihin liittyy olennaisesti myös ymmärrys oman aikakauden tilannesidonnaisuudesta, yhteiskunnallisesti muuttuvassa ja kehittyvässä ympäristössä.

Muutos yhteiskunnassa

Sosiaalityössä kohdattu yhteiskunnan muutos sosiaalityöntekijöiden kokemana heijastuu talouden, tiedon, yksilön sekä statuksen kautta, yhteiskunnan arvomaailmasta sekä sosiaalityön toimintaympäristön ja tehtävien erilaistumisesta. Sosiaalityöntekijät näkivät, että vähentyneet työtulot ja lisääntyneet pääomatulot kiihdyttävät jakautumista köyhien ja rikkaiden maailmoiksi. Tulotasot määrittelevät ihmisten sijoittumisen yhteiskunnalliseen hierarkiaan niin työn, asuinpaikan kuin vapaa-ajan viettotapojenkin suhteen. Julkisten menojen supistukset ovat keskeisiä ja kaikilla näillä toimenpiteillä on suora vaikutus kuntalaisten talouteen ja hyvinvointiin. Samalla kaikilla näillä toimenpiteillä on suora vaikutus sosiaalipalveluihin ja sosiaalityöhön. (Muuri 2006, 150—175.)

S 7 Kyllä sosiaalityössä on tärkeä asia se, että yhteiskuntaa pitää aistia ja sitä pitää ehtiä tutkimaan ... syvemmäلتi, miten se vaikuttaa asiakkaisiin... Muutos on kyllä iso asia miettiä kokonaisena.

Sosiaalityöntekijät ilmaisivat haastatteluissa sen, että sosiaalityö on joutunut kohtaamaan nopeasti muuttuvan yhteiskunnan poliittiset ja organisatoriset seuraukset.

Kuntatason rakenteita ja objektiivisen hyvinvoinnin heikkenemistä on tutkinut, Arttu Saarinen (2005). Tutkimuksessa heikoimmin pärjääviä alueita, Itä- ja Pohjois-Suomea, kuvaillaan ja selitetään objektiivisen hyvinvoinnin vaihtelua käyttäen kahdessa ongelmamaakunnassa, Lapissa ja Pohjois-Karjalassa. Pääasiallisena hyvinvointiyksikkönä on kunta. Tutkimuksen päätulos on, että objektiivinen hyvinvointi on molemmissa maakunnissa maan keskitasoa alhaisempi. Tutkimuksessa osoitetaan, että Suomessa on alueellisia eroja objektiivisen hyvinvoinnin tasossa eri mittarein tarkasteltuna. Voimavaroja on jaettu aluehallinnollisten muutosten myötä yhä epätasaisemmin maan eri osiin. Heikoimmin pärjäävät ja heikoimmat voimavarat omaavat kunnat sijaitsevat Itä- ja Pohjois-Suomessa. Saarinen toteaaakin (2006, 29—43), että aluepolitiikan heikentymisen myötä asuinkunta on muodostunut yhä tärkeämmäksi resurssiteikijäksi suomalaisten hyvinvoinnin kannalta. Tutkimustuloksen perusteella käytännön sosiaalityötä tulisi tarkastellakin alueellisesta näkökulmasta 2000-luvulla. Siksi Tunturi-Lapin aluettakin pitäisi tarkastella omana erityisalueenaan.

S3: . Tässä on tapahtunut aivan selkeä muutos ehkä noin kymmenen vuoden sisällä ... Nykyisin on pakko löytää aikaa pohtia vaikuttavuutta...

Risto Heiskala (2006) toteaa, että uuden kuntalain ja valtionapujärjestelmän uudistusten myötä kunnille asetettiin lisää velvoitteita, mutta samalla niille annettiin yhä vähemmän resursseja velvoitteiden toteuttamiseksi. Uudistusten taustalla oli ajatus, että kun kuntien palvelujen kasvua ei enää taloudellisesti tueta, tulee niiden intressiksi omien menojensa kontrollointi. Paikallis- ja keskushallinnon suhteiden uudelleenmäärittelystä tuli olennainen osa suomalaista hyvinvointivaltion reformia. Uudistukset aluejärjestelmässä liittyvät siihen muutokseen, jota on kuvattu siirtymänä suunnittelutaloudesta kohti kilpailuyhteiskuntaa. Kuntien on pitänyt mukauttaa toimintatapansa ja palvelujen tuottamisjärjestelmänsä alueellisiin muutoksiin. Yhteiskunnallinen muutos on seurausta uudenlai-

sista taloudellisten, kulttuuristen ja sosiaalisten rakenteiden muutoksesta. Sosiaalityö on muuttunut moniulotteiseksi ja moniammatilliseksi. (Mt., 2006, 14—20).

S6: Ajan hajanainen kuva on nähtävissä...Kun ajattelee meän kuntia Tunturi-Lapissa, kaikki kunnat ei ole niin rikkaita ja kuitenkin kaikilla on se sama palvelujen järjestämisvastuu. Valtio kuitenkin purkaa tekemisiä kunnille... Kuntien päätökset lisätä henkilöstöä hoitamaan asioita ei kulje yhtä matkaa lisääntyvien tehtävien kanssa.

Sosiaalityön oma asema muuttuneissa yhteiskunnan rakenteissa on kaksijakoinen. Sosiaalityöntekijät ilmaisivat huolensa siitä miten sosiaalityölle on asetettu uusia tehtäviä esimerkiksi lainsäädäntöön perustuen, toisaalta sosiaalityö on saanut kamppailla heikentyneiden resurssien kanssa.

S7: Tuntuu, että nykyisin vasta taistellaankin resursseista. Tätä hetkeä ovat palvelujen uudistamiset ja kuntien yhdistämiset sekä suurempien yksiköiden perustamiset.... Korostetaan erityisosaamista mutta samalla kärsitään resurssipulasta.

Sosiaalityöntekijät näkivät, että sosiaalipalvelut, johon myös sosiaalityö kuuluu, ymmärretään osana hyvinvointia. Palvelujen tuotanto ja rahoitusvastuun jakaminen valtion ja kuntien kesken heijastuu ihmisten arkeen ja hyvinvointiin. Sosiaalipalvelut nähdään yhteiskuntaan liittyvänä sopimuksena arkielämän järjestämisestä. Siksi sosiaalipalvelujärjestelmää kehitettäessä sosiaalityön paikan määrittelyllä on keskeinen asema. Kansalaisten perustarpeista ohjautuva rakenteellinen sosiaalityö perustuu vahvoille arvoille, ihmisten oikeuksien kunnioittamiselle sekä tarjolla olevien yhteiskunnallistaloudellisten tekijöiden toisin katsomiselle. Talouden määräävä asema haastaa sosiaalityötä sosiaalitalouden ja moraalitalouden edistämiseen sekä sosiaalityön oikea aikaisuuteen oikeassa paikassa. (Muuri 2006, 226—230.)

Asiakkaiden tarpeiden muutos

Toiseksi taustatekijäksi muodostui sosiaalityön ammattilaisten tuottamat näkemykset yhteiskunnan muutoksen vaikutuksesta yksilöön, asiakkaaseen ja asiakkaiden tarpeiden muutokseen. Sosiaalityössä yksilöön vaikuttavat muutokset kohdistuvat, perinteisten yhteisöjen, kuten ydinperheen muuttumisesta, yksilöllisyyden lisääntymisestä sekä moniongelmaisuuksien kasvusta. Yksilöllisyyden kantavana voimana sosiaalityöntekijät näkivät arvomaailman muutoksen, joka heijastelee yksilön valintoihin ja elämäntapaan.

Asiakkaiden tarpeiden muutosta ja muutoksesta aiheutuvia asiakkaille sopivia uusia palveluja muodostettaessa, tulee asiaa tarkastella rakenteellisen sosiaalityön määrittelyn mukaisesti. Rakenteellisen sosiaalityön työryhmän, (STM 1985, 9—11) mukaan: ”Rakenteellinen sosiaalityö tarkoittaa sosiaalihuollon henkilöstön ammatillista toimintaa, jonka tavoitteena on edistää ihmisten sosiaalista toimintakykyä ja suoriutumista vaikuttamalla yhteistyössä muiden hallintokuntien työntekijöiden sekä kunnan asukkaiden kanssa yhteisössä ja yhteiskunnassa havaittaviin sosiaalista hyvinvointia kuormittaviin tekijöihin.”

Rakenteellisen sosiaalityön perusta ja kestävä sosiaalityön haasteet Mullalyn (2007, 24—25) mukaan muuttuvassa yhteiskunnassa ovat toiminnan ja tehtävien uudelleen jäsentämisessä sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tukemisessa, ottamalla huomioon perusoikeudet, sekä sosiaaliset ja subjektiiviset oikeudet. Sosiaalityön kivijalka on moraalissa ja sosiaalisten ongelmien yhteiskunnallisessa asiantuntijuudessa. Muuttuneen yhteiskunnan, muuttuneen sosiaalityön tulee aiempaa tarkemmin huomioida yksilön kiinnittyvän yhteiskuntaan ja nähdä yksilö osana elinympäristöään.

Sosiaalityöntekijät ilmaisivat käsityksensä, että tämän päivän sosiaalityössä asiakkaan kohtaaminen ja ratkaisun etsiminen asiakkaan ongelmaan vaatii asiakkaan kanssa yhteistyössä nopeita toimenpiteitä, tilannetajua sekä resursseja. Asiakkaiden ongelmat ovat vaikeutuneet ja auttamistoimenpiteet mutkistuneet. Yhteiskunnallista ympäristöä koskeva ymmärrys on tärkeää, jotta asiakkaiden ongelmia voidaan parantaa. Ammatillinen toiminta sosiaalityössä vaatii laajaa yhteiskunnallista tietoa, siksi sosiaalityö liittyy olennaisesti palvelujen kehittämiseen, sosiaalisten ongelmien seurantaan ja raportointiin, tiedonmuodostukseen, ennaltaehkäisevään ja rakenteelliseen työskentelyyn, sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen johtamiseen sekä sisällön ja laadun kehittämiseen. (Raunio 2004, 35—37.)

SI: Nykyisin asiakkaan kohtaamisessa yksilöllisyys korostuu. Ennen ajateltiin, että julkinen valta tietää mikä on oikein, mutta nyt asiakas tietää mitä se tahtoo. Nyt tehdään paljon sopimuksia. Asiakas on itse oman elämänsä asiantuntija.... Häntä kuunnellaan, yksilöllisyys korostuu. Tämä johtaa siihen, että palveluja räätälöidään asiakkaan tarpeisiin. Asiakkaat ovat nykyisin itse matkassa omien henkilökohtaisten palvelujen luomisessa.

Sosiaalityö on osa yhteiskunnallisia ja institutionaalisia rakenteita, joihin yksilölliset ongelmat ja elämäntilanteiden pulmallisuus sekä vastaavasti ammatilliset ratkaisumahdollisuudet punoutuvat. Sosiaalityön perusorientaatioon ja sosiaalityön taitoihin kuuluu vahva tietoisuus ja kriittinen asenne yhteiskunnan toimintoja ja sen asettamia totuuksia kohtaan. Siksi sosiaalityön organisatorisen ja sisällöllisen paikan analysoiminen vaatii katsomaan toisin sekä sosiaalityön toimintaa ja sidoksia että laajemmin yhteiskunnallis-poliittista toimintaa toimijoineen, motiiveineen ja kytkentöineen. (Mt., 309—320.)

S6: No joo, minusta aivanselkeästi näkyy semmonen muutos, että aikaisemmin ihmiset tuli sosiaalipalveluiden piiriin, he olivat kiitollisia avusta mitä saivat. Mutta nyt aika on semmonen, että ihmiset vaativat. Heillä on vaatimuksia ja ajatuksia siitä, että mitä heille kuuluu ja jos se onkin lain kanssa vaikka ristiriitainen tai toive ei ole heidän tavoitettavissa, he ottavat yhteyttä lakimiehiin. He ajavat tätä omaa ajatustaan oikeutena. He eivät ajattele, että auttaminen ei ole lähtökohtaisesti mahdollinen. Nykypäivän asiakas vaatii ja valittaa.

S3: Ja sitten ihmisillä on hyvin yksilölliset elämän suunnitelmat he sinnikkäästi pitävät yksityisistä oikeuksista kiinni. Yhteisöllinen ajattelu on poissa. He sanovat että mulle kuuluu kaikki nämä ja minun on saatava ajattelemani etuudet.

Yksilön asema oman elämänsä rakentajana ja itsenäisenä päätöksentekijänä on vahvistunut. Yksilöt pyrkivät valinnoillaan mahdollisimman tyydyttävään elämään sosiaalityön toimiessa turvaverkkona siinä vaiheessa, jos valinnat epäonnistuvat tai niitä ei ole mahdollista toteuttaa ilman yhteiskunnan tukea. Yksilön itsensä toteuttaminen vaatii usein materiaalisia resursseja.

S2: Yksilöt ovat selkeästi oman tiensä kulkijoita tänä päivänä... tarjottavien palvelujen tulee olla tämän päivän mukaisia ... ei voida vedota siihen ettei kunnalla ole varaa rakentaa palveluja... jos laki edellyttää määrättyjä palveluja on asiakkaalla oikeus saada ne.

Kirsi Juhila (2002) toteaa sosiaalityön ydinajatuksista, että sosiaalityön perinteisessä ammatillisessa missiossa korostetaan yhteiskunnan marginaaleissa elävien ihmisten puolelle asettumista ja heidän asemansa parantamiseen pyrkivää työtettä. Toinen asia, joka sosiaalityölle on hänen mukaansa tarjoutunut osana hyvinvointivaltiota, on toimiminen viimesijaisena auttamisjärjestelmänä tai suojaverkkona niille ihmisille, jotka puutoavat 'normaalin' palkkatyöhön tai vakuutuksiin perustuvan toimeentulon ja yleisten palvelujen ulkopuolelle. Hän toteaa, että universalismin periaatteeseen nojaava hyvinvointivaltio osaltaan myös tuottaa viimesijaisen toiminnan tarvetta. (Juhila 2002, 11—

19.) Nämä sosiaalityön keskeiset periaatteet kytkevät sosiaalityön hyvinvointiin ja sosiaalipolitiikkaan.

S3: Tänä päivänä ihmisten tulee sopeutua yhteiskunnallisiin muutoksiin, rakenteellisiin muutoksiin palvelumuutoksiin ja koulutusmuutoksiin. Ihmiset joutuvat vaihtamaan jopa ammattia kaksi tai kolme kertaa. Itsekin kun kouluttauduin ammattiin, niin nyt huomaa ... sen ajan ammatit ovat jo monet kuolleet. Muutokset heikentävät ihmisten arkea ja lisäävät sosiaalityön tarvetta.

Suomalaisten hyvinvointipolitiikan arvioinnin lähtökohdista arvioi Mikko Kautto (2006) ja Timo Hämäläinen (2006) siten, että hyvinvointia ja sosiaalityötä voidaan arvioida hyvinvointilähtöisesti tai politiikkalähtöisesti. Politiikkalähtöisen arvioinnin lähtökohtana ovat asetetut tavoitteet, joiden toteutumisesta ollaan kiinnostuneita. Poliitiikan merkitystä arvioitaessa on kysyttävä myös sitä kenen hyvinvointipolitiikkaa arvioidaan.

He toteavat myös, että hyvinvointipolitiikka on usein nähty kansallisena kysymyksenä, jolloin kiinnostus on suunnattu valtion politiikkaan. Euroopan integraation edetessä ja EU:n jäsenvaltioiden keskinäisen yhteistyön syventyessä ei voida enää sivuuttaa Euroopan unionia politiikan muodostajana ja tavoitteiden asettajana. Saman toteaa myös Hämäläinen (2006) kansallisen ennakointityöryhmän näkemyksistä ja Suomen tulevaisuudesta laaditussa raportissa. Suomen sisällä on pyritty 1990-luvulta alkaen vähentämään valtion roolia ja luotettu paikalliseen hyvinvointipolitiikkaan, joka nojaa alueiden omaehtoiseen kehittämiseen ja paikalliseen sosiaali- ja terveystalouteen. (Kautto 2006, 23; Hämäläinen 2006, 10—14.)

S5: Onhan se tietenkin siihen nähden mitä ennen tehtiin. Voitiin tehdä viisivuotisia suunnitelmia ja suunnitella eteenpäin. Nyt ei. Eihän nyt ole mitään. Aina tulee uutta ja on pysyttävä ajan hermolla.

Erik Allardt (1993, 88—94) nosti 1970-luvun alussa subjektiivisen eli koetun hyvinvoinnin tutkimuskohteeksi. Hänen tutkimuksensa viitekehyksenä oli teoria ihmisten keskeisistä tarpeista (”having, loving and being”) ja niiden tyydyttämisestä. Hyvinvointi koostuu eri tekijöistä tai ulottuvuuksista. Puhutaan objektiivisesta, resurssilähtöisestä ja subjektiivisesta, eli koetusta hyvinvoinnista. Molemmilla lähtökohdilla on merkitystä ihmisten jokapäiväiseen elämään ja sosiaalityöhön. Keskeisiä hyvinvoinnin ulottuvuuksia ovat terveys, taloudellinen toimeentulo, työ, koulutus, asuminen, turvallisuus ja sosiaaliset suhteet. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia ei voida arvottaa eikä täten asettaa tärkeysjärjestykseen. Eri komponenttien merkitys vaihtelee ihmisen elinkaarella.

Kauton (2006) mukaan hyvinvoinnin tutkimuksessa puhutaan tarvittavista resursseista tai voimavaroista, joiden avulla yksilön on mahdollista tehdä tietoisia omaa elämäänsä koskevia päätöksiä. Resurssiperäisen, objektiivisen hyvinvointiteorian yksi lähtökohta on se, ettei aseteta ainoita oikeita tavoitteita tai määritelmiä hyvästä elämästä. Lähtökohtana on, että ihmiset pyrkivät valinnoillaan hyvinvointiin ja että he voivat mieltymyksiensä pohjalta painottaa eri tavoin eri resurssien merkitystä hyvinvoinnilleen tai niiden roolia hyvinvoinnin tavoittelussa. (Kautto 2006, 26—33.)

S4: Monet toimivat niin vahvasti, että ammattilainen on lujilla heidän kanssaan. He tahtovat niin lujasti omia oikeuksiaan ilman, ettei heidän kanssa voi tehdä suunnitelmia ja pohdintaa siitä mikä on asiakkaan paras. Niin, että on vähän niin kuin ylireagoointia omista oikeuksista tänä päivänä.

Objektiivisen hyvinvoinnin yksi osatekijä on huono-osaisuus. Huono-osaisuuden heikelessä sosiaalityön tarve lisääntyy. Köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisyyn laadittujen toimenpiteiden toteuttamisessa tarvitaan sosiaalipalveluja ja sosiaalityötä enenevässä määrin. Huono-osaisuuden objektiivisella mittauksella on omat perusturvaan ja ihmisarvoon sekä yksilön autonomian kunnioittamiseen kytkeytyvät perustelunsa. Yleisesti hyväksytty lähtökohta on se, että objektiivista mittausta on täydennettävä väestön omilla subjektiivisilla käsityksillä hyvinvoinnistaan. Objektiiviset resurssit muuttuvat subjektiiviseksi hyvinvoinniksi silloin, jos hyvinvoinnin ulkoiset ehdot sosiaalipolitiikan turvin on hoidettu. Hyvinvointi edellyttää tietoista toimintaa ja yksilön omia valintoja, joilla suhteutetaan objektiivisia oloja ja niiden muutoksia yksilön itselleen asettamiin tavoitteisiin ja toivetoihin. (Lehtelä 2006, 143—145.)

Hyvinvoinnin ja onnellisuuden mittaaminen on haastava tehtävä, sillä kyseessä on moniselitteinen ja laaja-alainen ilmiö. Nykyisin 2000-luvulla koettu hyvinvointi ja onnellisuus, on noussut hyvinvointitutkimuksen valtavirtaan. Uuden onnellisuustutkimuksen mukaan taloudellinen kasvu ei enää olennaisesti lisää ihmisen kokemaa onnellisuutta. Köyhyys ja elintaso ovat suhteellisia asioita. Köyhyyttä tulee arvioida suhteessa muun väestön keskimääräiseen tai yhteiskunnassa puolueettoman arvioijan mielestä normaaliin pidettyyn elintasoon. Juho Saari (Saari 2011, 33—49) toteaaakin, että rikkaan yhteiskunnan köyhä on rikkaampi, kuin köyhän yhteiskunnan rikas. Samalla onnellisuus on kytkeytynyt 2000-luvulla aikaisempaa tiiviimmin yhteiskunnalliseen oikeudenmukai-

suuteen. Resurssipohjaiset hyvinvointimittarit eivät kerro sitä, kuinka hyvin tai huonosti ihmiset pystyvät hyödyntämään resursseja omassa elämässään. Resurssin olemassaolo on välttämätön reunaehto niiden käyttämiselle ja hyödyntämiselle. Hyvinvointikäsitysten väliset erot korostuvat, kun siirrytään äärimmäisen niukkuuden oloista kohti suhteellista runsautta.

S7: Ne asiakkaat jotka ovat esimerkiksi vanhuksia ja syntyneet vaikka sota-aikana. He ovat vähään tyytyväisiä. Ei ikäihmiset valita palveluja. Mutta sitten on uusi ryhmä nuoria tämä suuri ikäluokka ja sitä nuoremmat niin siellä vaatimustaso jo nousee, että he tietää mitä he voivat vaatia ja että he voivat valittaa. He tuntevat lait ja tiedostavat paljon enemmän.

Sosiaalityöntekijöiden mukaan tavoitteena on tukea yksittäisten ihmisten ja heidän perheidensä pyrkimyksiä tavoitella sellaista hyvinvointia kuin he itse pitävät tavoittelemisen arvoisena. Yhteiskunnan ja sosiaalityön pitää luoda mahdollisuuksia näiden pyrkimysten etenemiselle sekä avata väyliä, jotka avaavat ihmisille mahdollisuuksia. Tämän aktiiviväestön lisäksi huolehditaan myös niistä ihmisistä ja alueista, jotka eivät selviydy ja jäävät jälkeen nopeassa muutosvauhdissa. Heille tarjotaan tukea ja yhteisvastuuta, jotka auttavat sopeutumaan globalisaatioon ja teknologian muutoksiin. Tiedon määrä ja sen helppo saatavuus sekä internetin käyttö tietolähteenä on lisääntynyt.

S2: Tietokone ja netti on tänä päivänä esimerkiksi nuorille koululaisille tärkeä, välttämätön...kuuluu yleiseen hyvinvointiin. Meillä on esimerkiksi asiakkaita jotka käyttävät tietopalveluja, mutta sitten on ryhmiä jotka eivät osaa käyttää näitä palveluja lainkaan.

Tietotekniikka on tuonut sosiaalityötä ja asiakkaita lähemmäksi toisiaan, esimerkiksi sähköinen asiointi on yksinkertaistanut etuuksien hakuprosessia. Asiakkaat voivat saada myös perustietoa sosiaalityön palveluista jo ennen sosiaalityöntekijän kanssa asiointia. Sähköpostin ja matkapuhelinten ansiosta sosiaalityöntekijän ja asiakkaan yhteydenpito on helpottunut.

Hämäläinen (2006, 13—19) raportissaan toteaaakin, että hyvinvoinnin edelleen kehittäminen vaatii uudenlaista subjektiivista hyvinvointitutkimusta sekä uusia hyvinvointi-indikaattoreita, jotka huomioivat ihmisten arkielämän luonteessa, tarpeissa ja muissa hyvinvoinnin tekijöissä tapahtuneet muutokset. Ihmisten arkipäivän toiminta tapahtuu aina tietyissä yhteiskunnallisissa puitteissa, jotka sekä rajaavat että mahdollistavat toimintaa. Kansakunnan vaurastuminen on nostanut Maslowin (1943, 1972) mukaisen

tarvehierarkian ylimpien tasojen tarpeet – lähimmäisen rakkauden ja yhteisöllisyyden, arvostuksen sekä itsensä toteuttamisen – hyvinvoinnin kehittämisen kannalta keskeiseen asemaan. On tapahtunut arjen hyvinvoinnin hiljainen murros. Tämä muutos on vaikuttanut sosiaalityön asiakkuuksiin.

Kaikilla hyvinvointikäsitteillä on poliittisia kytkeitä ja käyttötarkoituksia, jotka jäävät hyvinvointikeskustelussa usein taka-alalle. (Simpura & Uusitalo 2011, 112—128.) Kasvun politiikka on ollut koko teollisen aikakauden vallitseva ilmiö. Tämän jälkeen tuli jakamisen politiikka, varsinkin niin sanotuissa hyvinvointivaltioissa. Seuraavaksi tuli turvaamisen politiikka, väestön suojaaminen erilaisilta hyvinvoinnin ja terveyden riskeiltä. Elämänpolitiikkaa ja ehkäisevää politiikkaa harjoitettiin 1990-luvulla ja 2000-luvulla tultaessa tuli uusi näkökulma onnellisuuspolitiikka. Samoihin aikoihin tuli vastuun ja valinnan politiikka, joka asettui vaihtoehdoksi koko väestön näkökulmaa painottaville ajatuksille. 2010-luvulla on aloitettu puheet kestävyyspolitiikasta.

Merja Laitinen ja Anneli Pohjola (2010, 309—317) toteavat, että arjen hyvinvoinnin muutos on muuttanut myös sosiaalityötä ja sosiaalityön asiakkuutta. Se punoutuu laajemmille yhteiskunnallis-kulttuurisille kehille, ja siitä neuvotellaan erilaisilla poliittisilla, juridisilla, organisatorisilla ja professionaalisilla areenoilla. Asiakkuutta määrittävät välillisesti tai välittömästi taloudesta, politiikasta, laeista, palveluista, arvoista ja etiikasta käytävät keskustelut ja päätökset. Asiakkaan kohtaamisessa heijastuvat niin aikakauden hyvinvointivaltion tila, kunnallinen sosiaalipolitiikka kuin tarjolla olevat poliittis-taloudelliset paradigmat. Näihin kietoutuvat aina myös sosiaalipoliittiset peruskysymykset ihmisarvosta oikeudenmukaisuudesta, tasa-arvoisuudesta, universaalisuudesta, yhdenvertaisuudesta ja yhteisvastuusta. Näiden tehtäväalueiden käsittelyssä nousee esiin sosiaalityön ihmiskäsitys, jonka mukaan ihmisarvoinen asiakkaan tukeminen on mahdollista myös taloudellisesti epävakaisissa olosuhteissa.

Sosiaalityöntekijät katsoivat, että yksilön eläminen mahdollisuuksien maailmassa ei aina johda elämäntavoiltaan kestäväan lopputulokseen, vaan uhkana on kohdata perustavanlaatuisia, hyvinvointiin vaikuttavia ongelmia. Sosiaaliset ongelmat seuraavat toinen toistaan kasautuen lopulta.

S5: Syrjäytyminen on kokonaisvaltaista ...esimerkiksi nuorten kohdalla, kun tipahdat jostakin, esimerkiksi koulutuksesta on melkein seinä

vastassa... Koulutuksella on perustava merkitys tulevalle hyvinvoinnille jokaisen kohdalla..

Sosiaalityön ammatilliseen pätevyyteen kuuluu sosiaalityöntekijän kyky hallita tietyt ammattialaansa ja organisaatioonsa liittyvät välineelliset taidot sekä tuntemus sosiaalityön keskeisiä periaatteita ja metodeja kohtaan. Ammatillinen vastuu, sosiaalityön paikasta ja oikea aikaisesti annettavasta avusta, syntyy pätevyyden ja ammatillisen kasvun kautta. Varsinkin nuorten perheiden kohdalla tulisi pyrkiä säilyttämään jo nyt hyviksi havaittuja työmuotoja tässä seutukunnassa ja tehdä yhteistyötä.

S7: Yhteistyötä tehdään, mutta niinku näennäisesti, sen huomaan, että jossakin se aina tökkää. Ei olla kuitenkaan oikeasti mukana. Vaikka meillä on terveydenhuoltolaki ja sosiaalihuoltolaki niin ei kuitenkaan oikeasti olla yhteistyössä.

Lähtökohtana yhteistyön ja auttamisen vastuulle on tietoisuus sosiaalityön roolista yhteiskunnallisten instituutioiden valtaa käyttävän profession edustajana. (Karvinen 1996, 19—21, Pohjola 2007, 10—12.) Tämä tietämys on asiantuntijuuden ydintä jota voi tulkita teoreettisen tiedon ja käytännön työn toteutumisena.

Kunta- ja palvelurakennemuutos

Sosiaalityöntekijöiden mielestä käytäntö on osoittanut, että sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio on välttämätön. Asiakkaat tarvitsevat monesti sekä sosiaalipalveluja että terveyspalveluja pystyäkseen selviytymään. Näin on esimerkiksi ikääntyneiden, vammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja päihdekuntoutujien tilanteissa. Asiakkaiden kannalta yhteinen työote olisi inhimillinen. Muutoin kustannukset siirtyvät vain paikasta toiseen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon yhdistyminen on ihmisten tarpeisiin vastaamista ja kuntatalouden kannalta välttämätöntä.

S 1 Näkisin, kun meillä on samat asiakkaat sosiaali- ja terveydenhuollon puolella, että yhteistyö Tunturi-Lapin alueella olisi välttämätön, minusta ainakin hallinto olisi hyvä yhdistää... Kuntakohtainen sosiaalityö alueen pienimmissä kunnissa alkaa olla lopussa ei ole enää mielekästä jatkaa näin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteiden uudistuksessa tämänhetkinen tieto on, että sosiaali- ja terveydenhuollon uuden palvelurakenteen keskeinen tavoite on perustulaisissa turvattujen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertainen toteuttaminen

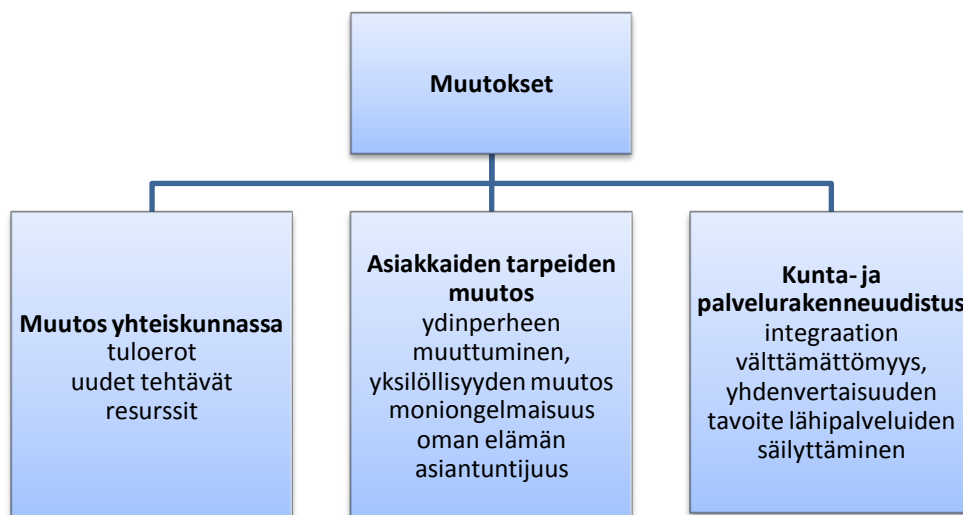
koko maassa. Kuntarakenteista riippumatta kuntalaisten tarvitsemat palvelut tuotetaan lähipalveluina asiakkaiden asuinalueella lähipalveluina. Tavoitteena on kaksitasoinen palvelurakenne sote-alue. Uudistuksessa kaikkien kunnallisten toimijoiden tehtävät ja palvelujärjestelmän ohjaus määritellään nykytilaan verrattuna uudestaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavassa laissa. Kunnalla on mahdollisuus järjestää joitakin lähipalveluja itse yhteistyössä muiden kuntien kanssa, joko vastuukuntamallina tai kuntayhtymänä. (STM/Sotepol 13.12.2012.) Tunturi-Lapin seutukunnan väestömäärä alittaa vaaditun 20 000 asukasrajan, joten esitetyt vaihtoehdot saattavat tulla kyseeseen lähipalveluiden palvelurakenteita järjestettäessä.

S 7: Lähipalvelut tulee turvata ja se tulisi parhaiten sote-alueen hallinnoimana.. Ei tarttis kiistellä tuleeko yhteinen kunta vai mikä ...Palvelujen järjestämisvastuu siirtyisi sote-yhteistyöalueelle. Palvelut järjestettäisiin ja hallinnoitaisiin siellä...Kuitenkin palvelut toimisi siellä missä asukas asuu Jos asia hoidetaan hyvin niin, kuntalainen ei huomaa eroa ollenkaan.

S6: Tietenkin oma kunta tulee säilyttää, hoidetaan sosiaalityö lähipalveluissa yhteistyösopimuksilla.

Sosiaalityöntekijät näkivät, että lähipalvelut tulee turvata ja oma kunta säilyttää, jolloin sosiaalityö hoidettaisiin osittain yhteistyösopimuksella.

Aineiston taustamuutoksilla olen pyrkinyt välittämään tutkimuksen lukijalle tiivistetyn käsityksen siitä, minkälaisena haastateltavat ovat kokeneet nykyisen ajan ja kuinka vastauksia on tuotettu. Muutokset olen esitellyt tarkoituksena, välittää haastateltavien näkemykset modernin yhteiskunnan konkreettisesta siirtymästä postmoderniin aikaan ja siitä miten muutos on vaikuttanut asiakkaiden tilanteisiin ja palvelutarpeisiin. Muutoksesta esiin nousevat tekijät olen koonnut alla olevaan kuvioon.

Kuvio 3. Sosiaalityöhön vaikuttavat muutokset

4.2 Sosiaalityön työtavat

Aineiston *luokittelussa* muotoutui pääkysymykseksi *miltä pohjalta sosiaalityötä tehdään* tulevaisuudessa maaseutumaisissa kunnissa, kokonaisvaltaisesti vai eriytymällä eri tehtävälajoille *erityistyöntekijöiksi*. (Kuvio 4.) Mikä on tulevaisuudessa sosiaalityön *työorientaatio*, ehkäisevä sosiaalityö, varhainen puuttuminen, kuntouttava sosiaalityö, yhteisösosiaalityö vai rakenteellinen sosiaalityö. Mikä on *työorientaation realisoituminen*, onko se yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa tehtävä sosiaalityö, ilmiöpohjaisesti esimerkiksi lastensuojelutyö, vammaistyö, mielenterveystyö tai päihdehuolto vai tehdäänkö sosiaalityötä ikä ja väestöpohjaisesti kuten lapsi- ja perhetyö, nuorisotyö, aikuissosiaalityö, gerontologinen sosiaalityö.

Aineiston taustahahmottamisen jälkeen olen rakentanut merkitysluokkia, jotka ovat pohjautuneet myös teema-alueittain jäsennettyihin luokkiin. Työtapojen osalta tutkin miten sosiaalityön lähipalvelujen paikka rakentuu ja miten sosiaalityö näyttäytyy arjessa.

Sosiaalityö on sosiaalihuoltolain (L710/1984) perusteella säädetty kuntien järjestettäväksi palveluiksi. Kuntien talouden heikkeneminen ja vuoden 1993 valtionosuusuudistuksen (L733/1992) mahdollistama itsenäinen päätöksenteko kunnissa, ajoivat sosiaali-

palveluja säästösyistä alas. Päävastuu sosiaalipalveluista siirtyi selvästi valtiolta kunnille. Lainsäätäjä määräsi, että sosiaalipalvelujen on oltava kansalaisten saatavilla tasarvoisesti. Tämä edellytti asiakaskeskeisyyden ja työkäytäntöjen kehittämistä. Työta-voiksi painotettiin moniammatillista työskentelyotetta, ennaltaehkäisevää ja varhaista puuttumista. (Muuri 2006, 207.) Lisäksi, vuoden 2001 alusta, voimaan tullut sosiaali- huollon asiakaslaki (L812/2000) nosti vahvasti esiin asiakaslähtöisyyden periaatteen. Asiakkaiden mielipiteiden merkitys nostettiin esiin sosiaalityössä ja sosiaalipalvelujen kehittämisessä.

Tiedon määrän, luonteen ja käytön muutos on havaittu sosiaalityössä sekä asiakkuuksi- en että ammatillisen osaamisen vaatimusten kautta. Asiakkaiden tiedon määrä on lisää- ntynt, mikä on näkynyt muun muassa tietoisuutena omista oikeuksista. Sosiaalityössä tiedon määrän kasvu on johtanut sosiaalityön erikoistumiseen sekä tiedon tuottamiseen tähtääviin työorientaatioihin. Tietoteknologia on muuttanut sekä sosiaalityön käytännön työtä että asiakkaiden yhteydenpitoa asiakastietojärjestelmät ja internet mahdollistavat nopean ja joustavan asioinnin, mutta vievät samalla aikaa perinteiseltä vuorovaikutuk- seen perustuvalta sosiaalityöltä. (Ks. Raunio 2000.) Teknologian kehitys on toisaalta nähty myös riskinä syrjäytymiselle, sillä kaikki eivät kykene osallistumaan tietoyhteis- kunnan tarjoamiin vuorovaikutuksen mahdollisuuksiin.

Työorientaatio

Sosiaalityöntekijöiden mielestä sosiaalityö toimii yksilön kontaktina yhteiskuntaan usein siinä vaiheessa, kun muut palvelut eivät enää riitä turvaamaan asiakkaan hyvin- vointia. Tästä johtuen he näkevät tärkeänä varsinkin ehkäisevän sosiaalityön. Sosiaali- työ katsotaan olevan ennen kaikkea asiakastyötä, jossa pyritään ennaltaehkäisemään ja korjaamaan yksilöiden kohtaamia ongelmia.

S6: Sosiaalityö ei onnistu etätöinä. Sosiaalityön työorientaatiot esi- merkiksi ehkäisevä työ on työmuoto johon tulisi kiinnittää tänä päivä- nä enemmän huomiota..Työn tekemisen muoto pitäisi olla juuri tätä.

S3: Kaikki riippuu siitä minkälaisia kokonaisuuksia me luomme.

S5: Ennaltaehkäisevää työtä pitäisi tehdä enemmän, se pienentäisi tulevaisuuden kustannuksia..

S2:Kuntouttava työote on myös asia joka täällä tulisi hoitaa eneneväs- sä määrin.

Taloudenkaan näkökulmasta kysymys ei ole pelkästään auttamisen tai korjaavan työn kustannuksista ja vaikutuksista. Ongelmien syntyä, ennaltaehkäisyä ja korjaamista voidaan tarkastella suhteessa palvelujärjestelmän rakenteisiin ja toimintaan, jolloin palvelujärjestelmän kokonaisuutta kustannuksineen ja vaikutuksineen voidaan tutkia esimerkiksi akselilla ehkäisevä – korjaava toiminta. Kysymys on siitä, että taloudelliset panostukset ehkäisevään toimintaan ja ehkäisevän toiminnan vaikutukset ovat kiinteästi yhteydessä korjaavaan toimintaan sekä sen vaatimiin taloudellisiin panostuksiin ja näiden panostusten tuottamiin vaikutuksiin. Tämä vaatii pitkän aikavälin katsausta talouteen. Ongelmien syntyprosessit ovat usein varsin pitkiä ja auttamisen mekanismit syntyvät usein vasta pitkällisen työskentelyn tuloksena, jolloin myös vaikutusten hahmottaminen edellyttää pitkää aikaperspektiiviä.

Sosiaalityön paikkaa uudessa organisaatiossa tulee arvioida työn *vaikuttavuuden* kannalta, mitä tämä tarkoittaa käytännön työssä ja miten uudistuksessa tulisi edetä, jotta luotaisiin parhaat edellytykset sosiaalityön tekemiselle ja saavutettaisiin paras mahdollinen työn vaikuttavuus palvelun tarvisijoiden kannalta. (Hirsijärvi 2009, 182 Eskola & Suoranta 1998, 80.)

Työn realisoituminen

Työn realisoituminen tarkoittaa käytännön työtavan valintaa palveluprosesseissa.

S6: Sosiaalityö tulisi hoitaa ilmiöpohjaisena, en näe, että sitä muuten voisi tehdä. Vammaispalvelutyö voisi olla vaikka niin, että olisi työpari yhteinen toisesta kunnasta.

S3: Nykyinen kokonaisvaltainen työ on ollut hyvä ja se voisi jatkua, mutta joissakin tapauksissa voisi olla hyvä, jos on kyseessä esimerkiksi esteellisyys niin silloin voisi saada asian hoidettua nappurikuntien kanssa.

S5: Meillä on pitkät matkat, ei yhteiset työntekijät ole viisas asia.

Sosiaalityöntekijät toteavat, että asiakkaiden kohtaamat ongelmat ovat henkilökohtaisia, mutta kuitenkin aina vuoropuhelussa yhteiskunnan kanssa. Palveluprosessit ja ihmisten tarpeisiin vastaaminen on keskeisin asia. Työtapojen valinta vaikuttaa asiakkaan saamaan palveluun ja luo pohjan tehtävään työhön. Perinteinen kokonaisvaltainen työ on koettu hyväksi, mutta nykyisin sosiaalityössä on erityistyöntekijät välttämättömiä, joten ilmiöpohjainen työ on otettu yhdeksi työmuodoksi. Myös pitkät matkat sanelevat miten työtä tulee tehdä.

Kokonaisvaltainen työ/Erityistyöntekijät

Haastateltavat totesivat, että tiedon lisääntymiseen perustuen sosiaalityö on alkanut eriyttää osaamistaan, esimerkiksi lastensuojelu, päihdetyö ja vammaispalvelut on erotettu omiksi osaamisalueiksi jo nyt monissa kunnissa. He katsoivat, että erityistyöntekijät tässä seutukunnassa voitaisiin harkita tulevaisuudessa valita yhteisiksi.

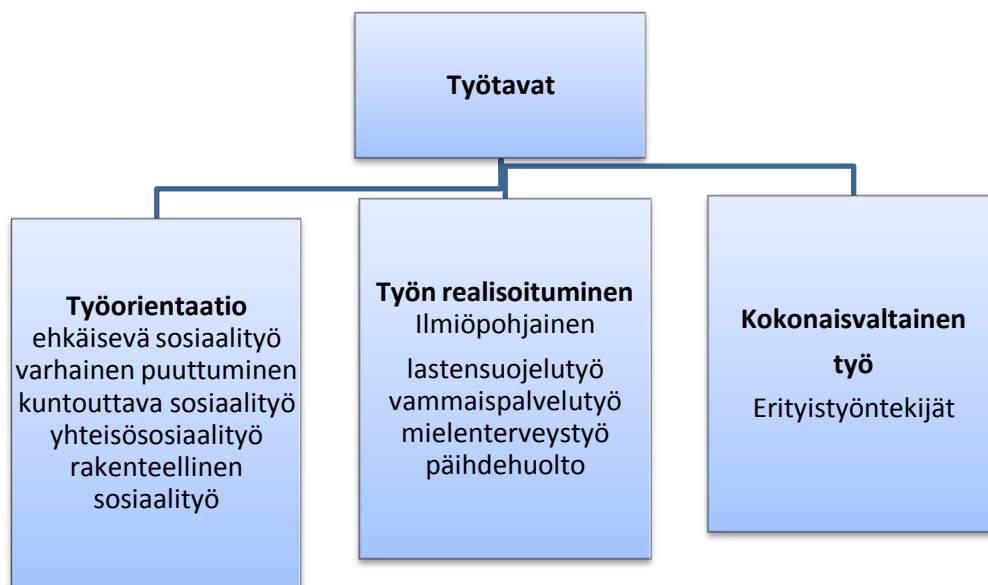
S6: Esimerkiksi lastensuojeluun, vammaistyöhön, päihdetyöhön näihin pitäisi olla erityistyöntekijät .. jos näin ei olisi pitäisi kysyä miten täytyy tänä päivänä sosiaalityön eettiset periaatteet, laatu ja se mitä tämä kaikki tarkoittaa asiakkaiden kannalta.

S1: Sosiaalityöntekijä joka on erikoistunut lastensuojeluun on aivan välttämätön, se voisi olla yksi tällä alueella... perhekeskus tai joku muu neljälle kunnalle jossa hoidettais keskitetysti vaikeat lastensuojeluasiat, huolto- ja tapaamisoikeusasiat, isyystunnustukset ilman ikärajoituksia neuvolaiästä alkaen.

S 2: Lastensuojelutyö vaatii erityistyöntekijöitä... pitäisi olla erityistyöntekijöitä yhteisiä sosiaali- ja terveydenhuollon neljän kunnan kanssa... voisi olla joku perhetyökeskus tai millä nimellä se olisi... kuitenkin niin ettei tarvitsisi hankkia erityisosaamiseen työparia kauempaa. Tämä säästäisi kustannuksia.

S3: Kokonaisvaltaisesta työotteesta sanoisin... siinä osaamisen määrä on ristiriitainen tekijä. Jos yksi pätevä sosiaalityöntekijä hoitaa esimerkiksi vammaispalvelutyön, lastensuojelutyön, lastenvalvojantyön, jos nämä kaikki sattuvat samaan perheeseen. Niin arvelen, että siitä tulee jo eettinen ristiriita. Siitä perheestä tiedetään jo ennakkoon niin paljon, että roolit sekoavat... Jos kunnassa on vain yksi joka tietää ihmisten asioista se ei ole hyväksi jo siksi, että normaalien poissaolojen vuoksi asiat ovat vaikeasti hoidettavissa.

Tulevissa sosiaalityön paikan määrittelyissä kuntaorganisaatiossa, taloudellisen vaikuttavuuden osoittamiseksi ihmisen elämä ja siinä mukana olevan palvelujärjestelmän toiminta taloudellisine ulottuvuuksineen tulisi huomioida kokonaisuutena. Yksilöiden, perheiden ja ryhmien ongelmallisten elämäntilanteiden kanssa työskennellään useissa hallinnolliset sektorirajat ylittävissä palveluissa. Kuntien palvelurakenteet ovat erilaisia, jolloin ongelmien ehkäisemiseen ja korjaamiseen liittyvät palvelut muodostavat erilaisia kokonaisuuksia myös yksilötasolla. Tällöin myös auttamiseen liittyvien kustannusten ja niihin liittyvien vaikutusten kokonaisuus muodostuu sekä kunta- että yksilötasolla erittäin monista eri tekijöistä. Taloudellisen vaikuttavuuden näkökulmasta olisikin tärkeää, että yksittäisten asiakkaiden kulkua palvelujärjestelmässä yksilöllisine kustannuksineen ja vaikutuksineen voitaisiin seurata yli hallinnollisten sektorirajojen. (Niskala 2008, 67.) Työtavoista esille nousevat tekijät olen koonnut seuraavaan alla olevaan kuvioon.

Kuvio 4. Työtavat määräävät sosiaalityön paikkaa lähipalveluissa

4.3 Sisäiset ja ulkoiset tekijät

Monimutkaistuvissa työn prosesseissa tarvitaan monentyyppistä tietoa. Perinteisesti sosiaalityön tietoa on luonnehdittu käytännön kokemukseen perustuvana tietona tai tieteseen ja tutkimukseen pohjautuvana teoreettisena tietona. Kahtiajaolla on vahvistettu käytännön ja teorian vastakohtaisuuden ja erillisyyden ajatusta. Tieto on kuitenkin moniulotteista, kerroksellista ja prosessimaista, jolloin eri tiedon lajit kietoutuvat sisäkkäin ja ovat suhteessa toisiinsa. Tietoa rakentuu ja toteutuu sekä sitä sovelletaan ja tuotetaan sosiaalisissa yhteyksissä. Se jäsentyy sisäistämisen ja ulkoistamisen vuorovaikutuksellissa prosesseissa, joita käytännön toiminta ja teoreettinen tieto muokkaavat yhdessä ja luovat erilaisia tiedon lajeja ilman, että kumpikaan on ylivertainen toiseensa nähden. (Kemppainen ym. 2010, 14—15.)

Sisäiset ja ulkoiset tekijät

Sosiaalityön paikan määrittämisen lähtökohdaksi muotoutui työtapojen kautta kysymykset (Kuvio 5.) sosiaalityön *sisäisistä tekijöistä*, arvot ja asenteet, oikeudenmukaisuus ja vaikuttavuus sekä *ulkoisista tekijöistä* päätöksenteko, valta ja resurssit.

Arvot, Asenteet, Oikeudenmukaisuus ja Vaikuttavuus

Keskeinen perustuslain tasolta tuleva sosiaalityön periaate on yhdenvertaisuus. Lakia on sovellettava samalla tavalla samankaltaisissa tapauksissa. Asiakkaita on kohdeltava tasavertaisesti ja johdonmukaisesti. Palveluja uudistettaessa tulee myös varmistaa asiakkaiden oikeuksien kehittäminen ja varmistaminen. Kuntien järjestämät julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut tulee järjestää sekä yksittäisten henkilöiden että koko väestön tarpeista lähtien. Tällöin tulee turvata se, että palveluja käyttävät henkilöt pystyvät vaikuttamaan saamiinsa palveluihin. Asiakkailla tulee olla mahdollisuus ottaa kantaa ja vaikuttaa palvelujen sisältöön ja niiden tulee olla saatavilla asiakkaille sopivina ajankohtina. Lisäksi asiakkailla tulee olla mahdollisuus valita paikka josta hän saa palvelun. Valinnanvapaudesta säädettäessä on tarpeen ottaa huomioon myös EU-säännökset rajat ylittävistä terveyspalveluista. (STM loppuraportti 2012:30, 13)

Sosiaalityössä on neljä erilaista eettistä periaatetta Banksin (2006,19—20) mukaan, yksilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, hyvinvoinnin tukeminen, tasa-arvo sekä oikeuksien uudelleenjakko. Nämä periaatteet luovat pohjan oikeudenmukaiselle toiminnalle.

Sosiaalityöntekijät katsoivat haastattelujen perusteella, että arvot ja oikeudenmukaisuus pysyvät kohdallaan, siihen heitä ohjaa ammattietiikka.

S3: Arvot ja oikeudenmukaisuus pysyvät kohdallaan, mutta ongelmana on taloudelliset resurssit. Vaikka puhutaan, että palvelut omassa kunnassa niin kyllä se olisi meillä vähintään tämä seutukunta... työn vaikuttavuudenkin kannalta arvioituna. Se olisi nyt kyseessä ajattelu tavan muutos.

S1: Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön tiivistäminen ja yhteiset tekemiset pitäisi tehdä niin, että sosiaalityön paikka on varmistettu esimerkiksi lastensuojelutyössä ja vammaispalvelutyössä oppilashuollossa terveyskeskuksen kanssa rinnakkain kulkevaksi työksi yhteisessä perhekeskuksessa. Työn vaikuttavuus saataisiin paremmaksi.

Tasa-arvo yhdenvertaisena kohteluna on helpompi saavuttaa kuin muut tasa-arvon muodot, se tarkoittaa yhtäläistä pääsyä palveluihin sekä kohtelua, jossa ketään ei suosita tai kohdella ennako-oletusten mukaan.

S7: Joo, jos katsoo tätä sosiaalityötä niin siinä tämä valta oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo ovat hyvin olennaisia. Sosiaalityöntekijä voi käyttää valtaa paljon ja monella tavalla. Mutta se sitten, että kun käsi-

tellään esimerkiksi lapsen oikeuksia koskevia asioita. Niin tällöisiä asioita käsitellessä lähtee liikkeelle poliittinen niinku voima ja valta, joka vaikuttaa tavalla tai toisella, tai he yrittävät vaikuttaa suuntaan tai toiseen sosiaalityöntekijän päätöksenteossa. Monesti lasten vanhempien tahtotila nousee myös edelle lapsen edun. Tässä sosiaalityöntekijän on ehdottoman tärkeä muistaa mitkä on yksöjuttu esimerkiksi lastensuojelussa, ajattelematta kustannuksia

Ihmisten oikeudet on sidottu lakiin ja hallinnon kannalta keskeistä on toteuttaa nämä oikeudet tehokkaasti, tämä näkyy sosiaalityössä keskusteluna esimerkiksi asiakkaan oikeudesta valita palvelunsa sekä oikeutena saada tietyt laissa määritellyt palvelut sekä viime kädessä valvoa oikeuksiensa toteutumista valittamalla. (Banks 2006, 41, 102.)

Päätöksenteko, Valta ja Resurssit

Kaikki haastateltavat totesivat sen, että tiedon määrä ja sen helppo saavutettavuus on lisännyt asiakkaiden valvutuneisuutta. Valitukset ja kantelut ovat lisääntyneet, samoin kuin asiakkaiden tietoisuus omista oikeuksistaan.

S4: Sosiaalityöntekijöillä on paljon valtaa päätöksentekijöinä. Päätösten perustelut ja lainsäädäntö vievät aikaa entistä enemmän.

S6: Sosiaalityö on ollut aina haasteellinen, kun on koko elämän kirjo työkenttänä, pitää tietää laajalta alueelta jotakin... Olla myös valmis uuteen.

S 2: Tämän päivän sosiaalityössä olen havainnut, että on vaikea tehdä päätöksiä niin, että asiakkaat saavat tarvitsemansa palvelut oikea-aikaisesti ja laadukkaasti.

S 5: Kunnan taloudellinen tilanne ja resurssit estävät laadukkaitten palvelujen tuottamisen esimerkiksi lapsiperheille, jotka tarvitsevat monenlaista tärkeää tukea arjessa. Pitäisi olla ongelmatilanteissa tarjota vaikka seutukunnan yhteisiä palvelupisteitä.

Nykyisinkin tavoitellaan resurssien lisäämistä ja kohdentamista eri kriteerien mukaan hyvinvointia lisäävästi. Hyvinvointi ymmärretään käytettävissä olevien resurssien, kuten työn, asuntojen ja koulutuksen, määrinä. Yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ja perustarpeiden tyydyttäminen ovat tärkeimpiä tavoitteita. On monia ryhmiä joille resurssien lisääminen on elinehto. Nämä ryhmät eivät kykene elämään käytettävissä olevilla resursseilla, jota pidetään yhteiskunnassa yleisesti hyvänä. Vauraimmalle väestölle tilanne on toinen. Omistusasunnoissa asuvat, vakaissa työolosuhteissa elävät, koulutetut kansalaiset, ovat karsineet elämästään äärimmäisen materiaallisen niukkuuden. Tälle väestöryhmälle hyvinvoinnin painopiste on siirtynyt resursseista kohti koettua eli sub-

jektiivista hyvinvointia, jonka keskeinen mittari on onnellisuus ja siihen liittyvä elämänhallinta. (Viitanen 2011, 128—133.)

S2: Toimeentulotuen myöntämispäätöksissä ja tilanteissa tulee esiin asiakkaiden erilaiset elämäntilanteet ... tyytyväisyys ja onnellisuus, toiset näkevät arvoina eri asioita ... asuminen on tärkeä.

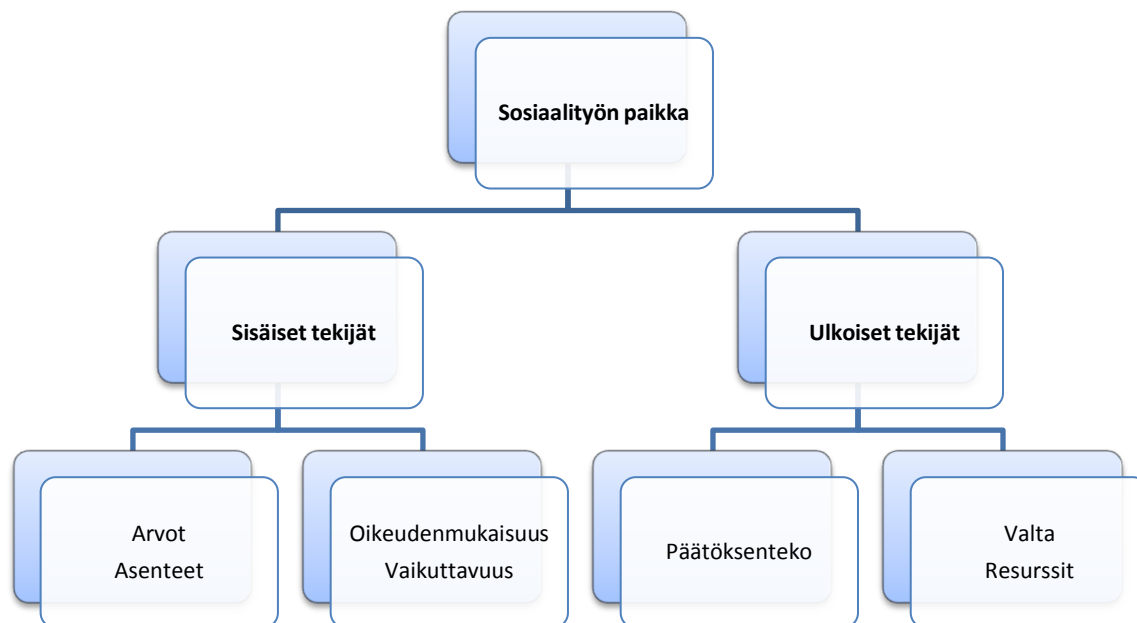
S5: Palvelutarpeen arviointi ja päätöksenteko perusteluineen vie nykyisin suuren osan työajasta.

Sosiaalityöntekijät näkivät, että sosiaalityö ja sitä ohjaava sosiaalipolitiikka ovat aina oman aikakautensa tuotteita. (Parton ym. 1998, 243.) Ne muovautuvat talouden, sosiaalisen rakenteen, yhteiskunnallisen toiminnan ja kulttuurin pohjalta.

S2: Tulevaisuudessa pienet alueet on heikoilla. Hallinto on se, joka voidaan yhdistää ja antaa palvelujen tuottaminen yhteiselle alueelle. Palvelujen järjestäminen ja lähipalvelut pitää olla kunnittain... perhehoidon ylläpito naapurikuntien kanssa ... ja sote-alueella hoidettaisiin kaikki muu hallinnosta alkaen.

Ammatillisen sosiaalityön syntyhistoria ajoittuu hyvinvointivaltion muodostumisen yhteyteen, jolloin sosiaalityö ryhtyi paikkaamaan yhteiskunnan rakenteiden aiheuttamaa eriarvoisuutta tasaamalla tuloeroja sekä huolehtimalla heikommassa asemassa olevien hyvinvoinnista. Sosiaalityön perustat ovatkin moderniksi ymmärrettyssä yhteiskunnassa.

Viimeisenä tutkimuksessani sosiaalityön lähipalvelujen paikan määrittelyssä uudistuvassa organisaatiossa olen tarkastellut arvojen, oikeudenmukaisuuden ja vaikuttavuuden toteutumista sekä keskeisiä tekijöitä, päätöksenteon, vallan ja resurssien suhdetta käytännössä. Nämä, sosiaalityöntekijöiden arvion perusteella, tärkeimmiksi nousseet lähtökohdat sosiaalityön paikan määrittelyssä olen koonnut yhteen seuraavaan kuvioon.

Kuvio 5. Lähtökohdat sosiaalityön paikan määrittelyssä lähipalveluissa.

Olen käsitellyt tutkimuskysymystäni edellä esitettyjen päätekijöiden kautta.

Raunio (2004) puhuu vastaavasta tilanteesta prosessievaluunaationa, tällöin on huomioitava koko kunta- ja palvelurakennemuutos ja tuotava esille uudistuksen keskeisimpiä piirteitä. Prosessievaluunaation peruslähtökohta on tarkastella toimintaa, jonka kautta pyrkimyksiä toteutetaan. Sen tehtävä on tuoda esille uudistuksen taustatekijät ja toteuttamisessa käytetty lainsäädäntö. Sillä voidaan tuoda esille prosessin luonne: milloin ja millaisia taitekohtia on ollut, kuinka ongelmatilanteita on ratkaistu ja millaisia innovaatioita on tehty. (Seppänen & Järvelä 2004, 19). Prosessievaluunaation periaatteet on mielestäni nähtävissä tässä tutkimuksessa, kun arvioidaan lähipalvelujen sosiaalityön paikkaa organisaatiossa asiakkaan parhaaksi.

5 Johtopäätökset

Tutkimukseni lähtökohtana on ollut tarkastella *sosiaalityön paikkaa tulevissa lähipalveluissa Tunturi-Lapin seutukunnassa sosiaalityöntekijöiden arvioimana*. Tutkimuksessa ni tuon esiin sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta tekijöitä, joita tulisi huomioida sosiaalityön lähipalvelujen paikkaa määritellessä. Sosiaalityön ammattilaisten näkökulmasta, sosiaalityön tulisi kyetä hahmottamaan asiakkaiden yksilölliset tarpeet sitoen ne samalla laajempaan kontekstiin. Sosiaalityöntekijöiden avulla voidaan tunnistaa niitä tekijöitä, areenoita ja keinoja, joiden avulla autetaan asiakkaita selviytymään ongelmatilanteista uudenlaisessa ympäristössä.

Sosiaalityön näkökulmasta meneillään oleva muutos palvelurakenteiden osalta voidaan määritellä postmoderniksi sen sisältämien tunnusmerkkien kautta. Tutkimukseen valitut teoreettiset jäsennykset, postmoderni aika sekä arvojen ja talouden ristiriita havaitaan myös sosiaalityön käytännöistä käsin. Tutkimuksessa haastatellut sosiaalityön ammattilaiset paikansivat muuttuneen talouden, tiedon, yksilön aseman ja sosiaalityön statuksen toimineen muutoksen keskeisinä osa-alueina, suurempana kokonaisuutena muutos hahmotettiin sosiaalityön asiakkuuksien, yhteiskunnan arvomaailman sekä sosiaalityön toimintaympäristön ja tehtävien muutosten kautta.

Taustatekijöiden tarkastelussa sosiaalityöntekijöiden haastatteluista havaitsi miten postmodernissa katsontakannassa yhteiskunta ymmärretään reflektiiviseksi, millä tarkoitetaan yhteiskunnan kykyä muokkautua ja kohdata omien rakenteidensa tuottamia ongelmia. Sosiaalityö on vastannut yhteiskunnan reflektiivisyyteen suoraan verrannollisella ammattikäytännöllä, refleksiivisellä sosiaalityöllä. Sosiaalityön asiakkaalle ei voida tarjota ainoita oikeita elämäntapoja, sen sijaan asiakkaan valintoja voidaan ohjata kestäväksi ja hyvinvointia palvelevaksi kartoittamalla niihin sisältyviä riskejä. Sosiaalityöntekijöiden haastattelut tukivat sitä näkemystä, että nykyinen postmoderniaika on muuttanut yhteiskuntaa jossa yksilöllisyys, arvot ja oikeudenmukaisuus ovat keskeisiä asiakkaiden ongelmia ratkaistaessa. Nämä arvot myös keskeisesti ohjaavat sosiaalityön paikkaa lähipalveluissa.

Tunturi-Lapin neljä kuntaa on kooltaan ja alueeltaan sekä kulttuurisesti että elinkeinojen osalta erilaisia. Tästä johtuen yhtenäistä kuntaa tai todellista yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan ei ole pystytty luomaan. Kuitenkin asiakkaiden kannalta parhaan palvelutuloksen aikaansaamiseksi sosiaalityöntekijät toivoivat seutukunnan kanssa *yhteistyösopimuksia* lastensuojeluun, vammaispalvelutyöhön, päihdetyöhön ja mielen-terveystyöhön. Yhteistyösopimuksin voitaisiin saada omia *erityistyöntekijöitä* koko seutukunnan alueelle. Kuitenkin käytännön sosiaalityö olisi *yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon* kanssa omissa kunnissa. Alueelle tulisi perustaa yhteinen *perhetyökeskus tai yhteisiä palvelupisteitä*. Näin asiakkaat pystyttäisiin hoitamaan omilla alueillaan ja pääsääntöisesti he saisivat avun ongelmiinsa omilla asuinseuduillaan. Menettely vähentäisi paljon kustannuksia vaativia ostopalveluja. Palvelujen tuottaminen ja hallinto siirrettäisiin tulossa olevaan sote-alueeseen, tämä näyttäisi olevan myös palvelun käyttäjien etu sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan.

Tutkimuksen perusteella sosiaalityön työtapojen muutoksiksi nousi esiin, että kokonaisvaltainen perinteinen työote tulisi jatkumaan lähipalvelujen muodossa, mutta eriytymistä eri tehtäväalueille juuri erityistyöntekijöiden muodossa kaivattaisiin. *Kotiin tarjottavat palvelut* vaativat kotikäyntejä sosiaalityön osalta. Nämä palvelut tulisi suorittaa yhteistyössä terveydenhuollon kanssa. Kotikäynnit näyttäisivät olevan lisääntyvä työmuoto. *Lähellä tarjottavat palvelut*, matalan kynnyksen palvelut, muuttuvat eniten sosiaalityön kannalta. Erityistyöntekijöitä kaivattaisiin yhteistyössä seutukunnan kuntien kanssa varsinkin lastensuojelu- ja vammaispalvelutehtäviin. Palvelupisteet voisivat yhdistyä erityistyöntekijöiden käytön vuoksi sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. *Liikkuvat palvelut* alueen koon perusteella eivät sosiaalityössä ole toivottuja sosiaalityöntekijöiden näkemyksen perusteella. *Sähköiset palvelut* parantavat tiedon lisäämistä ja voivat olla lisänä palveluissa.

Lähipalvelujen turvaamisessa tärkeäksi muodostui sosiaalityöntekijöiden arvion perusteella palvelujen tuotantotapa. Palvelujen tuottamistapoihin ja palvelupisteiden sijaintiin vaikuttavat asiakkaiden tarpeet, palvelujen luonne ja tarvittavan asiantuntemuksen määrän. Suuri osa perustason palveluista on lähipalveluja.

Tässä tutkimuksessa ei otettu kantaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisen päävastuusta, onko se vahva peruskunta, vastuukunta tai kuntayhtymä, jonka maantieteellinen laajuus voi olla moninkertainen aiempiin järjestämisalueisiin verrattuna. Kuitenkin haastateltavat tunsivat huolta sosiaalityön ja lähipalvelujen asemasta. Tämän vuoksi sosiaalityöntekijät toivoivat kuntien yhteistyötä järjestämissopimuksin, näin voitaisiin varmistaa se, että jo kehitettyjä ja toimivia palvelujen tuottamisratkaisuja ja syntyneitä yhteistyökäytäntöjä voitaisiin edelleen kehittää. Lähipalvelujen kehittäminen edellyttää jatkossa myös liikkuvien kotiin tuotettujen palvelujen kehittämistä ja sähköisiä palveluja.

Nykyinen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenne on seutukunnassa pirstaleinen, ja erilailla kehittynyt. Kahdessa kunnassa sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäväalueet toimivat yhteistyössä perusturvan osalta ja kahdella kunnalla on yhteinen terveydenhuollon kuntayhtymä. Erilaisista lähtökohdista johtuen koko seutukunnan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteinen yhteistyö on ollut tuloksetonta sosiaalityöntekijöiden arvioimana. Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut eivät toteudu yhdenvertaisesti kaikissa alueen kunnissa.

Sosiaalihuollon lähtökohtana ovat hyvinvoinnin edistäminen ja sosiaalisten ongelmien ehkäisy sekä väestön sosiaalisen turvallisuuden ja ihmisten omatoimisuuden ja itsenäisyyden lisääminen. Sosiaalipalveluilla tuetaan ja vahvistetaan ihmisten omia voimavaroja arjessa suoriutumisessa sekä tilanteissa, joissa voimavarat ovat riittämättömät, joten palveluilla turvataan riittävä hoiva ja huolenpito. Terveystenhuollon lähtökohtana puolestaan on terveyden edistäminen ja väestön terveyden ylläpitäminen sisältäen sairauksien ehkäisyn ja hoidon.

Sosiaalihuoltoon kuuluvien sosiaalipalvelujen ja muiden tukitoimien järjestämisestä ja sisällöstä on säädetty sosiaalihuollon yleis- ja erityislainsäädännössä. Lainsäädäntö ei täsmennä palvelujen saannin ehtoja, kuntien erityistä järjestämisvelvollisuutta koskevaa sääntelyä lukuun ottamatta. Palvelujen saanti määräytyy palvelutapahtumassa tehtävän ammatillisen harkinnan ja sitä seuraavan hallintopäätöksen kautta. Sosiaalihuollossa korostuukin hallintopäätöksen luonne viranomaistehtävänä ja julkisen vallan käyttö. Julkisen vallan käyttö käsittää hallintopäätösten tekemisen ja sellaisen tosiasiallisen

toiminnan, jolla puututaan yksilön perusoikeuksiin tai muiden oikeuksien suomaan oikeuspiiriin. Sosiaalihuollossa asiakkaan palvelutarpeen arviointi ja päätöksenteko kuuluvat kunnan sosiaaliviranomaiselle. Siksi sosiaalityöntekijöiden päätöksenteko valta ja vastuu tulee rakentua oikeudenmukaisuuteen ja eettisiin lähtökohtiin. Sosiaalityöntekijöiden asema ja paikka kunnan organisaatiossa on merkittävä pelkästään näistä tekijöistä johtuen.

Sosiaalityön paikkaa määriteltäessä Tunturi-Lapin alueella uusien rakenteiden ja kuntatalouden näkemysten pohjalta, tulisi huomioida ensisijaisesti sosiaalityön vaikuttavuudesta tutkittua tietoa, tiedon ja etiikan näkökulmasta. Sosiaalityön tulisi tukea ihmisten selviytymistä ja tarpeen mukaista kokonaisvaltaista elämäntilanteen muutosta. Työn tulisi perustua yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen sosiaalisten ongelmien tilanearviointeihin ja sosiaalityötä tulisi tehdä tavoitteellisesti, suunnitelmallisesti ja sellaisin vuorovaikutuksellisin keinoin, jotka aikaansaavat asiakkaissa myönteistä vastakaikua ja voimaantumista. Vaikuttavan sosiaalityön edellytys on vuorovaikutuksellinen, suunnitelmallinen, asiakasta osallistava työtapo, minkä toteutuksesta vastaa ammattitaitoinen ja riittävä sosiaalialan henkilöstö, joka tutkii omaa työtään.

Seutukunnassa tehtävän sosiaalityön kehittämisen painopisteeksi tulisi asettaa työorientaation tietoinen muuttaminen asiakasosallisuutta, ihmisten kohtaamisen taitoja, vuorovaikutusintensiivisyyttä ja suunnitelmallisuutta korostavaan suuntaan. Vaikuttavia työkäytäntöjä ja orientaatioita tulisi edistää. Verkostotyötä, kodeissa tehtävää työtä, menetelmallisesti erilaisia työtapoja, ryhmätyötä, sosiaalista raportointia ja vaikuttamista tulisi lisätä. Sosiaalialan kaikkein keskeisin oma osaaminen tulisi löytyä ihmisiä yhteistointintaan kytkevistä sosiaalisista ilmiöistä, joita voidaan tietoisesti ohjata ja auttaa.

Haastattelujen perusteella Tunturi-Lapin alueella tarvitaan palvelujärjestelmän, toimintaympäristön sekä sosiaalityön käytäntöjen ja työmenetelmien muutosta, jotta sosiaalityön professionaalisuudella voidaan aidosti ja oikeasti turvata asiakkaiden paremmat ja kokonaisvaltaisemmat palveluprosessit. Tämä tarkoittaa sitä, että taloudellisen vaatimus sosiaalityön harjoittamisessa olisi toteutettava ammatillisuuden omilla ehdoilla sosiaalityön arvot, tieto, taito ja etiikka huomioiden. Toisaalta taloudesta tulevat paineet korostavat ammatillisen osaamisen tärkeyttä ja synnyttävät tarpeen arviointitiedon tuottami-

seen. Sosiaalityön oma tiedontuotanto voi toimia vastapainona pelkästään taloudellisista intresseistä tuotetulle tiedolle. Tutkielmassani tämä tarkoittaa sosiaalityöntekijöiden äänen esille tuomista ja vastauksista esille nousevista näkemyksistä sekä sosiaalityön merkityksestä kuntien sosiaalitoimessa. Arvojen ja talouden ristiriita saattaa jättää asiantuntijuuden jalkoihinsa. Tästä on ollut merkkejä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vaivalloisessa etenemisessä sillä sosiaalihuollon ongelmat ovat vaikeita ja lain-säädäntö vanhentunutta. Edustuksellisessa demokratiassa myös kuntatasolla sosiaalityöntekijöiden äänen kuuluvuus ei ole itsestään selvyys täsmennettäessä sosiaalityön paikkaa lähipalveluiden järjestämisessä.

Lähteet

- Allart, Erik 1993: Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research. Teoksessa Martha C. Nussbaum ja Amartya Sen (toim.): The Quality of Life. Oxford: Clarendon press, 88-94.
- Banks, Sarah 2006: Ethice and values in social work. New York. Palgrave macmillan..
- Bauman, Zygmunt 1996: Postmodernin lumo. Vastapaino, Jyväskylä.
- Beck, Ulrich 1995: Poliitiikan uudelleen keksiminen: Kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott: Nykyajan jäljillä. Vastapaino. Jyväskylä. 11-82
- Camilleri, Peter 1999: Social Work and its Search for Meaning: Teories, Narratives and Practices. Teoksessa Pease, Bob & Fook, Jan (ed.): Transforming Social Work Practice. Postmodern Critical Perspectives. Routledge. Singapore. 25-39.
- Castells, Manuel & Himanen, Pekka 2001: Suomen tietoyhteiskuntamalli. WSOY. Vantaa
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Jyväskylä.
- Ferguson, Harry 2008: The theory and practice of critical best practice on social work. Teoksessa: Jones, Karen & Cooper, Barry & Ferguson Harry (toim.): Best Practice in Social Work. Critical perspectives. Pagrave Macmillan. China,
- Fook, Jan 2002: Social Work. Critical Theory and Practice. Sage. London.
- Foucault, Michel 2005 alkup. 1963: Tiedon arkeologia. Tampere. Vastapaino.
- Giddens, Anthony 1995: Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott: Nykyajan jäljillä. Vastapaino. Jyväskylä. 83-152.
- Hallitusohjelma2011: WWW-dokumentti.
<http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf332889/fi.pdf>. ei päivitystietoja. Luettu 29.10.2011.
- Haveri, Arto ja Majoinen, Kaija 2000. Muutosprosessit ja johtajuus – kuinka kunnat yhdistyvät? Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena 2000: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö Helsinki: Yliopistopaino.
- Hämäläinen, Timo 2006: Kansallisen ennakointiverkoston näkemyksiä Suomen tulevaisuudesta. Raportissa Hämäläinen, Timo (toim.): Kohti hyvinvoivaa ja kilpailukyistä yhteiskuntaa. Sitra. Layout Evia Oyj.
- International Federation of Social Workers (IFSW) 2000: Sosiaalityön määrittely.
<http://www.ifsw.org/p.html>.
- Julkunen, Raija 2001: Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Jyväskylä. Vastapaino.
- Juhila, Kirsi 2009: Objektivointi ja subjektivointi sosiaalityön käytännöissä–Michel Foucault'n perintöä tulkitsemassa. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalityö ja teoria. PS-kustannus. Jyväskylä. 50-58.
- Kananoja, Aulikki, Niiranen, Vuokko & Jokiranta Harri 2008: Kunnallinen sosiaalipoliittikka: Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. PS-kustannus Jyväskylä.

- Karvinen, Synnöve 1993: Reflektiivinen ammatillisuus sosiaalityössä. Teoksessa Granfelt, Riitta & Jokiranta, Harri & Karvinen, Synnöve & Matthies, Aila-Leena & Pohjola, Anneli (toim.) 1993: Monisärmäinen sosiaalityö. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä. 17—51
- Karvinen-Niinikoski, Syvonne, Salonen, Jari, Meltti, Tero, Yliruikka, Laura, Tapola, Haapala, Maria, Björkenheim, Johanna 2005: Konstikas sosiaalityö. Suomalaisen sosiaalityön todellisuus ja tulevaisuudennäkymät. Selvityksiä 2005:28 01/2005 STM.
- Karvinen-Niinikoski, Synnöve 2009: Postmoderni sosiaalityö. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja. (toim.): Sosiaalityö ja teoria. PS-kustannus, Jyväskylä. 136.
- Kautto, Mikko 2006: Suomalaisten hyvinvointi. Sosiaali- ja Terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus. Vaajakoski. Gummerus.
- Kemppainen, Tarja, Kostamo-Pääkkö, Kaisa, Niskala, Asta, Ojaniemi, Pekka & Vesterinen, Kerttu (toim.) 2010: Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin ensiaskeleet Lapista. Tutkimus sosiaalitoimistojen työn vaikuttavuudesta. Lapin sosiaalityön kehittämisyksikkö. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 32. Oy Sevenprint Ltd. Rovaniemi.
- Kivipelto, Minna 2006: Sosiaalityön kriittinen arviointi. Sosiaalityön kriittisen arvioinnin perustelut, teoriat ja menetelmät. Tampereen yliopisto. Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Kuntalaki 365/1995
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta 733/1992
- Laki kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta 169/2007
- Laki Kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta 167/2007
- Lapin Liitto, tiedotteet 2012. www.lapinliitto.fi
- Lash, Scott 1995: Refleksiivisyys ja sen vastinparit: rakenne, etiikka, yhteisö. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott: Nykyajan jäljillä. Vastapaino. Jyväskylä. 153-235.
- Lehtelä, Kirsi-Marja 2006: Sosiaali- ja terveysalan ajantieto 2002-2005. Teoksessa Kautto, Mikko (toim.): Suomalaisten hyvinvointi. Gummerus. Vaajakoski.
- Laitinen, Merja & Pohjola Anneli 2010: Asiakkuus sosiaalityössä. Teoksessa Laitinen Merja & Pohjola Anneli (toim.) Asiakkuus - sosiaalityön ydinteemana. Gaudeamus. Helsinki.
- Maslow, Abraham 1943. A theory of human motivation. Psychological Review. 1943. Vol. 50.
- Maslow, Abraham 1972. Motivation and personality. New York: Harper & Row.
- McDonald, Catherine 2006: Challenging social work. The context of practice. New York. Palgrave Macmillan.
- Muuri, Anu 2006: Sosiaalipalvelut vuonna 2004. Teoksessa Kautto, Mikko (toim.): Suomalaisten hyvinvointi. Gummerus. Vaajakoski.
- Mullaly, Nigel 2007: The new Structural Social Work: Ideology, Theory, Practice.
- Niskala, Asta 2008: Salatusta suhteesta kahden kimppaan. Väitöskirja. www.ulapland.fi/julkaisut
- Noble, Carolyn 2004: Postmodern Thinking. Where is it Taking Social Work? Journal of Social Work 4(3), 289–304.
<http://rsw.sagepub.com>
- Pasanen, Tuula (toim.) 2008. Vähemmällä enemmän? Kuntien palvelujen ja rakenteiden uudistaminen henkilöstön näkökulmasta. Työväen Sivistysliitto TSL ry.

- Parton, Nigel & Marshall, Wendy 1998: Postmodernism and Discourse Approaches to Social Work. Teoksessa Adams, Robert, & Dominelli, Lena & Payne, Malcom (eds): Social Work. Themes, Issues and Critical Debates. McMillan Press. Wales. 240-249.
- Payne, Malcolm & Askeland, Gurid Aga 2008: Globalisation and international social work. Postmodern change and challenge. Aldershot. Ashgate.
- Pekkarinen, Elina & Tapola-Haapala Maria 2009: Kriittinen realismi sosiaalityössä – tiedontuotannosta emansipatioon. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): Sosiaalityö ja teoria. PS-kustannus. Jyväskylä. 191.
- Perustuslaki 731/1999
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: Kurssi kohti diskurssia. Tampere. Vastapaino.
- Pohjola, Anneli 2007: Merkintöjä sosiaalityön asiantuntijuudesta. Teoksessa Karvonen-Kälkälä, Anja, Kilpeläinen, Arja, Kostamo-Pääkkö, Kaisa, Mattila, Keijo, Pelkonen, Maija, Pohjola, Anneli & Vesterinen, Kerttu (toim.) 2007: Kiitkos kysymyksestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 27. Oy Sevenprint Ltd. Rovaniemi.
- Raunio, Kyösti 2000: Sosiaalityö murroksessa. Gaudeamus. Tampere.
- Raunio, Kyösti 2004: Olennainen sosiaalityössä. Gaudeamus. Tampere.
- Rauhala, Lauri 2005: Hermeneuttisen tieteenfilosofi ananalyysseja ja sovelluksia. Yliopistopaino. Helsinki.
- Saari, Juho 2011: Hyvinvoinnin kentät. Teoksessa Saari, Juho (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Gaudeamus. Helsinki.
- Saari, Arttu 2006: Kuntatason rakenteet ja hyvinvointi objektiivisesta näkökulmasta Lapissa ja Pohjois-Karjalassa. Janus 14 (1) 2006. 29-43.
- Simpura, Jussi & Uusitalo, Hannu 2011: Hyvinvointi ja sosiaalinen kehitys. Teoksessa Saari, Juho (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Gaudeamus. Helsinki.
- Sosiaalityön yliopistoverkosto, Sosnet 2003: Sosiaalityön määrittely. <http://www.sosnet.fi>
- Sosiaalihuoltolaki 710/1982
- Sosiaali ja terveysministeriö: Palvelurakennetyöryhmä, Väliraportti 2012:17, Loppuraportti 2012:30. www.STM.fi
- Sosiaali- ja terveysministeriö: Rakenteellisen sosiaalityön työryhmän muistio 1985 STM.
- Stenvall, Jari, Syväjärvi, Antti ja Vakkala, Hanna 2008. ”Kun romppeet on paikoillaan” Onnistunut kuntafuusio – pehmeä vai kova henkilöstövoimavarojen johtaminen? Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Sutinen, Riikka 2009: Modernin eheydestä postmodernin rikkonaisuuteen. Lapin Yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Rovaniemi.
- Tilastokeskus, www.tilastokeskus.fi
- Valtiovarainministeriön Kunnallishallinnon rakennetyöryhmän selvitys 2012: http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat
- Valtioneuvoston kuntauudistustiedote 5.6.2012: http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat
- Viitanen, Veera 2011: Eettisesti kestävä sosiaalityö sosiaalityöntekijöiden kokemana. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere.

Liite 1

Haastattelurunko

Haastateltavan taustatiedot

1. Sosiaalityöntekijä
2. Koulutus
3. Palveluvuosien määrä
4. Kunta

Tutkimuskysymys

Mikä on sosiaalityön paikka lähipalveluissa Tunturi-Lapin seutukunnassa sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta.

Muutoksen kuvaus

1. Sosiaalityön muutos
2. Yhteiskunnan muutos
3. Asiakkaiden tarpeiden muutos
4. Kunta ja palvelurakennemuutos

Sosiaalityön lähipalvelut

Arviointia uudistuksesta

Kansalaisten lähipalvelut

1. kotiin tarjottavat palvelut, tukevat toimintakykyä ja arjessa selviämistä esimerkiksi kotihoito, perhetyö, ensihoito, kotikuntoutus

2. lähellä tarjottavat palvelut, niin sanotut matalan kynnyksen palvelut esimerkiksi perhekeskukset, sosiaalityö, sairaanhoitajan ja lääkärin vastaanotto
3. liikkuvat palvelut esimerkiksi pyörien päällä, sosiaalityöntekijöiden vastaanotot, kriisipalvelut
4. sähköiset palvelut esimerkiksi ajanvaraus, palvelutiedot, neuvonta

Sosiaalityön paikkaa määrittäviä tekijöitä

1. Sosiaalityön ulkoiset tekijät
2. Sosiaalityön sisäiset tekijät

Tehdäänpö sosiaalityö lähipalveluina tulevaisuudessa

1. ilmiöpohjaisesti, kuten vammaistyö, mielenterveystyö, perhetyö vai
2. ikä tai väestöpohjaisesti

Miten sosiaalityötä on tehty nyt

1. kokonaisvaltaisesti
2. moniammatillisesti

Mikä on sosiaali- ja terveydenhuollon lähipalvelujen tuottamistapa Tunturi-Lapin kunnissa

1. yksi yhteinen Tunturi-Lapin kunta
2. yhteistyösopimuksilla naapurikuntien kanssa
3. kuntayhtymänä neljä kuntaa
4. laaja sote-alue

Kiitos haastattelusta!

Liite 2

10.01.2013

Perusturvajohtaja/Sosiaalijohtaja

Tutkimuslupa-anomus haastattelua varten

Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksen sosiaalityön opiskelijana pyydän lupaa haastatella kunnan sosiaalitoimessa työskenteleviä sosiaalityön ammatillisen koulutuksen omaavia sosiaalityöntekijöitä pro gradu tutkimustyötäni varten.

Tutkimuksen aiheena on kysymys: *Mikä on Tunturi-Lapin kuntien sosiaalityön paikka lähipalvelujen järjestämisessä uusissa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteissa.*

Tutkimus on laadullinen, teemahaastattelu. Haastattelussa ei käytetä kyselylomakkeita. Haastattelu etenee teema-alueittain ja se nauhoitetaan, litteroidaan ja käytetään aineistona lopputuloksen aikaansaamiseksi. Aineisto hävitetään gradun valmistuttua. Tutkimukseni on tarkoitus valmistua toukokuussa 2012.

Tutkielma painetaan Lapin yliopiston painossa. Se tarkastetaan ja hyväksytään tiedekuntaneuvoston kokouksessa ja valmistumisen jälkeen tutkielma on saatavilla Lapin yliopiston kirjastossa. Toimitan tutkielmasta oman kappaleen, halutessanne sosiaalitoimistoon. Lisätietoja voi kysyä sekä tutkimuksen tekijältä että ohjaajalta.

Marja Metsola

Opiskelijan yhteystiedot

Lapin yliopisto
 Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
 Sosiaalityön koulutusohjelma
 Marja Metsola
 Metsolantie 40
 99300 Muonio
 040 197 3397
mmetsola@ulapland.fi

Päiväys _____._____._____

Hakijan allekirjoitus_____

_____ Hyväksytty tutkimus-lupa-anomuksen mukaisena

_____ Hylätty liitteessä esitettyjen perusteiden nojalla

Päiväys _____._____._____

Luvan myöntäjän allekirjoitus_____

Nimen selvennys _____

Tutkimuksen**ohjaajan yhteystiedot**

Lapin yliopisto
 Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
 Sosiaalityön koulutusohjelma
 professori Merja Laitinen
 PL 122
 96101 Rovaniemi
 040 509 2153
merja.laitinen@ulapland.fi